पं०पा०नय० ॥ मनवेदाचसतयेमुं पराणरामणसमुतापः चाणक्यापचविदुषेनमो
॥१॥ स्तुनपणास्त्रकर्त्तव्यः ॥१॥ सकलार्थशास्त्रसारंजगतिसमालोक्यविष्णुशर्मद॥ तेनेः पं
चभिरतुलैश्चकारसुमनोहरंशास्त्रं ॥२॥ अजातमृतमूर्खेभ्योमृताजातोसुतोवरं॥पत
नोस्वल्पदुखायपापाजीवेज्जोरहेत॥ ३॥ किंतयाक्रियतेधेन्यायानसुतेनदुग्धदा॥
कोर्थःपुत्रेणजातेनपंडितविद्वान्नभक्तिमान॥४॥ वरंगर्भश्रावोवरमृतुषुनवाभिग
मनेस्वरंजातःपेतोवरमपिचकन्यैवजनिता॥वरंवंध्याभार्यावरमपिचगर्भेचवसतिर्न
चाविद्वान्रूपद्रविणबलयुक्तोपितनयः॥५॥किंजातैर्बहुभिःपुत्रैर्गणनापीरएकेन ॥१॥
:॥वरमेकःकुलालंबीपत्रति श्रमतेकुलं॥६॥ कोन्यानमपुत्राणांनित्यम्

न्मार्गगामिनां॥नीतिशास्त्रोपदेशेनपुनर्जन्मप्रपद्यते॥७॥राकेनापिगुणवतापुरुषवि
शेषेणकिंनपर्याप्तं॥मणिरेकोपिविभुद्दःकरोतिहारिद्र्यविद्रविणं॥८॥राकेनापिगु
णवता जातिविभुद्रेनचारुवक्त्रेण॥स्वकुलमलंकृतमतिनंदतामुक्ताफले
नेव॥९॥अनंतपारंकिलशब्दशास्त्रंस्वल्पंतथायुर्बहवश्चविघ्नाः॥सारंततोग्राह्यम
पास्यफेनंहंसोयथाक्षीरमिवांबुमध्यात॥१०॥येचैवपठंतेनित्यंनीतिशास्त्रंश्रृणंतिप:
नपरामवृत्तिंनातिशक्तास्तिकिंचित॥११॥वर्द्धमानोमहास्नेहःसिंहोबलपरा
क्रमः॥पिशुनेनजातिलुब्धेनजंबुकेनकिंनाशितः॥१२॥नहितद्विद्यतेकिंचिद्यदर्थेनसि
ध्यति॥यत्नेनमतिमांल्लभ्यार्थमेकंपरित्यजेत्॥१३॥यस्यार्थास्तस्यमित्राणियस्या

र्थास्तस्यबांधवाः॥ यस्यार्थाः सपुमांल्लोकेयस्यार्थास्सच जीवती॥ एगुणसविधानतछि
ल्पंननद्यानंनसाकला॥ अर्थीपिभिन्नतेतोयंधनिनोपत्रगीपते ॥१५॥ इहलोकेपि
धनिनांपरेपित्वज्जनापते॥ सज्जनोपिहरिद्रागांन्नत्वांमातुर्जनापते१६॥ अर्थेभ्योहिवि
वृद्धेभ्यःसंवृत्तेभ्योयनस्ततः॥ ववृत्तेक्रियाःसर्वाःपर्वतेभ्यइवापगाः१७। पूज्यतेयदपूज्यो
पियदीशोपिधंयते॥ गम्यतेयदगम्यापिवस्त्वभावोधनसहि॥१८॥ अश्रमाणांहिक्रियाणांच
सत्कार्याप्यपरिवलात्पि॥ ततस्तात्कारणाद्धितंसर्वसाधनमुच्यते१९॥ अर्थार्थी
जीवलोकोयंस्वशरीरमपिसेवते॥ जनेतारमपिस्वकास्त्यंगच्छतिदूरतः॥२०॥ उपायाग्रा
हिसर्वेषामुपायःपण्यसंभवः॥ धनार्थीशस्यतेपन्थैतेसर्वेसंशतात्मकाः॥२१॥ पण्यानांगांधि

वैश्य

कंण्यंकिमन्यैःकाचनाद्रिकैः॥ पत्रैकेनचयक्रीतंतछतेनवहीपते २२ क्षत्रामिक्षाकांक्षोर्वि
शतिन्पोनोचितमहोकविः क्लिष्टाद्दष्ट्वाबंधुकुत्वाहिभिश्चविद्या॥ कुसीदाद्वाद्विंशत्पर
करगतार्थस्यविगतानानमन्येवाणिज्यात्किंनपिचपरंवर्त्तनमिदं॥ प्रमाणपूर्णमानेपरि
क्षजनवचनंनप्रमानित्वं॥ मिथ्याकूपस्यकर्मनेयेनिजधर्मेपंक्रियाटानां॥२४॥ अनुचित
मागछंतंगाहकमुत्कंठाविलोक्यसो॥ हृष्यतितद्वलुब्धोपहतुंचेणाजोतेन २५
निक्षेपेपतितेहर्मेभ्रष्टोस्तोतीष्टदेवतांतुरे॥ तद्दीपेक्रियतामाप्युत्संदासामिचे
स्तिते॥२६॥ गोष्ठीकर्मनियुक्तःश्रेष्ठीचितपतिचिंतसाहृष्टः॥ वसुधावसुसंपूर्णामप्य
धंधाकिमन्यैन॥२७पेषांस्यादिपुनंविनमुद्यंतेतोपिदूरतः अर्थैरर्थानिबध्यंतेगजैरिव

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

पं० पांत्र्य. महागजाः॥२८॥ द्विगुणांत्रिगुणांवितमोज्झकपविचक्षणाः प्रासुवंत्कघनपराः दूरदेशान
२ गताः॥२९॥सुभीताःपरदेशस्यचडूमायानपंसकाः॥स्वदेशेनिधनंपांतिकाकाः कापुरु
षास्तथा॥३०॥कोतिभारःसमर्थानांकिंदूरंव्यवसायिनां॥कोविदेशःसुविद्यानांकःपर
पियवादिनां॥३१॥पोनर्निर्गत्यनिःशेषांविलोकपतिमेदिनीं॥अनेकाश्चर्यसंपूर्णांसनरः
कूपदर्दुरः॥३२॥स्वल्पस्यकृतेभूरिमतिमान्नाशयेन्नरः॥तद्वद्विपोतिलंपः स्वल्पा
न्भूरीरक्षणं॥३३॥ अरक्षितंतिष्ठतिदैवरक्षितंसुरक्षितंदैव हतंविनश्यति॥३४॥ अभिषेकोनसंस्कारः
सिंहस्यक्रियतेमृगैः॥विक्रमार्जितसत्वस्यस्वयमेवमृगेंद्रता॥३५॥ अव्यापारेषुव्यापा

एम०
२

रंपोनरः कर्तुमिच्छति सावनिधनंपातिकीलोत्पाटीवकानरः॥३६॥सुहृदामुपकारकारणा
द्विषतामप्युपकारकारणात्॥उपसंश्रयतेजनोधनंफलसंपत्तिरकोनविभ्रमिकेवलं॥३७॥यस्मी
वः३ न्जीवतिजीवंतीबहवःसोत्रजीवतिवायसोपिकिंनकुरुतेचंचूपुटोदरपूरणं॥३८॥पञ्जी
व्यतेक्षणमपिप्रार्थितंमनुष्यैर्विद्वानशीर्यीविभावार्थशुतेःसमेनंत॥३९॥नजीवेषुजीवित
फलंप्रवदंतिसंतः काकोपिजीवतिचिरंचबलिंचभुंक्ते॥३९॥सुहृद्गवैकुनदिकाःसुहृ
दोषुपकंजलिः सुसंतुष्टःकापुरुषःस्वल्पकेनापितुष्यति॥४१॥ किंतेनजातुजातेनमा
तुर्यौवनहारिणा॥आरोहतिनपःस्वल्पवे स्याग्र्यचंजोपपा॥४१॥ जातस्यहिनदीतो
रेतस्त णस्यापिजन्मकल्याणं पान्तलिलमज्जनाकुलजनहस्तो

ष२

पं०पा०नप्र० ॥४॥ वल्लभवति॥४२॥ परिवर्त्तिनिसंसारेमत्तः कोवानजातय जातस्तुगण्यतेसोत्रणस्फुरत्पन्नूपा
मिकः॥४३॥ स्निग्धमित्रोन्नतिसंचारजनसंतापहारिणाः जायंतेविरलालोकेजैनेंद्रा इवसज्जना ल२
: ॥४४॥ अप्रकटीकृतशक्तिःशक्तोपि जनोविरक्तिंपालभते॥निवसन्नंतर्दारुणिलो
ल्लोवह्निर्नतज्ज्वलितः॥४५॥ अष्टोपः प्रधानोपिचूनेराज्ञोपुरः कुधीः नकेवलंसंस्मा म४
नंलभतेचविडंबनं ॥४६॥ रचलत्रपीकृत्यंपत्रीकृतंफलं स्यापीभवतिचात्मनेरा
गःमुकूपेपयपा॥४७॥ अप्रधानःप्रधानस्याघ्रिसेवांविवर्जितम॥४८॥ आसन्नमेवनृपतिर्भजतेमनुष्यंविद्याविहीनमकुलीनम ॥४९०
संश्रितंवा प्रायेणाभूमिपतयः प्रमदालतास्वयस्याश्चितोभवतिनतुविदग्धजनं॥४९॥ ४८

कोपः प्रसादवस्तुनिपे विर्चिनंनिसेवकाःक्ष्यंतेनिशेनेंद्रवधुन्वंतमपिपार्थिवं५० विद्या
वतांमहेष्वानांपिल्पविक्रमप्रगल्भिनांसिवावतिविरोचेवनाश्रयः पार्थिवंविना॥५१॥ जाता
हिमहोत्साहांनरेंद्रांजोपयंतिच तेषामानरणेभिक्षाप्रापश्चितंविनेतं॥५२॥ मेचप्राहुर्दु
रात्मानोदुरध्याहिमभुजः प्रमादालस्यनिद्रामिस्वापिताभिनिर्नितेः५३॥ सर्पान्व्याघ्रा जानि
नगजान्सिंहान्हठोपायैर्वशीकृतान् राजेतिकिंतुनात्मावशीभूतामप्रमादिनं५४ रा
जानमेवसंश्रित्यविद्वान्पातियोन्नतिं विनामलपमन्यत्रचेष्टतेनविवर्द्धते ५५ धवला
स्तातपत्राणिवाजिनश्चमनोरमाः सदामत्ताश्चमातंगाः प्रसन्नेसतिभूपतौ ५६॥ इहो
रितोर्थः पप्युनापिपाठघनेहं[illegible]कृतोननोदिता॥ अनुक्तमप्यूहतिपंडितोजनः पर

याश्च

नागाश्च

गितज्ञानफलादिबुद्धयः॥ ५७॥ आकारैरिंगितैर्गत्या चेष्टया भाषणेन चक्षुषा वक्त्रविकारणैश्चेतोगतं मन्ना॥ ५८ सुवर्णपुष्पितां पृथ्वीं विचिन्वंति नरास्त्रयः शूरश्च कृतविद्यश्च यश्च जानाति सेवितुं॥ ५९॥ प्रियाहिताश्च ये राज्ञां ये च वाक्यविशारदाः॥ आश्रयेत्तान्पार्थिवो विद्वान्तद्वारैरेव नान्यथा॥ ६०॥ योनवेत्तिगुणान्पुरुषस्तं नसेवेत पंडितः॥ नहि तस्मात्फलं किंचित्तुषकाद्दारवाद्दिवा॥ ६१ इत्यपंडितोपि सेव्यः सेव्यगुणान्वि तः भवत्यजीवन्नेव तस्मात्फलकालांतरादपि ६२ अपि स्थाणुवदासीनः शुष्यन्नपि विक्षतः क्षुधा नत्वेवमात्मसंदर्शी वृत्तिमीहेत पंडितः॥ ६३॥ सेवकस्त्वानिनंद्यो हि

कृपणोपरुषाक्षरं आत्मानंकिंनसेवसेव्यासेव्यंनवेत्तियः ६४ यमाश्रित्यनरिश्रा मंक्षुधार्त्तायांतिसेवकाः स्तोकंवर्षतिपर्जन्यः सदापुष्पफलोपिनन ६५ राज मातरंस्वांचकुमारोमुख्यमंत्रिणौ पुरोहितप्रतीहारौसहावर्त्तेनराजवत ६६ जीवतिप्रभु विस्रोक्तः कृत्येकर्त्तव्यविचक्षणः करोतिनिर्विकल्पः सभवेद्राजवल्लभः ६७ प्रभु प्रसादजंवित्तंसुपात्रेविनियोजयेत वस्त्रांचदातव्यंगेसभवेद्राजवल्लभः ६८ प्रो प्रस्फुरंनाहसिहसेत्प्रभुनाचयः नसभंपिहसत्फलैः सभवेद्राजवल्लभः ६९ आंत पुरचारैः सहैयोनमंत्रीसमाचरेत नकलत्रैर्नरेंद्रस्यसभवेद्राजवल्लभः ७० सं मनोहविमोर्नित्यंस्तुतिमत्स्वयंतिक्रमेन्न कछेष्वपिनमर्पटांसभवेद्राजवल्लभः ७१

त्तेनवशीकरणं ९७ दंतस्यनिष्कोषणकेनकार्यंकर्णस्यकंडूयनकेनकिंनखेनकार्यंभव
तीश्वरणांगकिंमंगवल्लवतानरेण ९८ स्थानेष्वेवनियुज्यंतेभृत्याश्चाभरणानिच नहिच्
ढामणिःपादेप्रभवामीतिबध्यते ९९ अनभिज्ञोगुणानांयोनभृत्यैरनुगम्यते धनाढ्यो
पिकुलीनोपिक्रमायातोपिभूपतिः १० असत्कृतोवमानसेनश्चपरिहीणसत्कारः
पुरश्चानिपुज्यमानस्त्रिभिरर्थपतिर्भृत्यैः ९१ कनभूषणसंग्रहणोचितेहणिस्तुपु तोक्त
निप्रतिबध्यते नसचिवोनिनचाप्रतिषेधतेनवनिपोऽयमित्युदीर्यते नीपना ९२ सव्यदृष्टि राम०
णोपत्रिविशेषोनास्तिहस्तयोः कस्तत्रक्षणमप्यर्थीविधानमनिर्वसेत् ९३ का ७
चोमणिर्मणिः काचोपेषोबुद्धिर्विकल्पते नतेषांसन्निधौभृत्यानामका त्रोपनिषद्यते

॥ ९४॥ निर्विशेषोयदास्वामीसमंभृत्येकवर्तते॥ नत्रोद्यमपरास्तेषांउत्साहःपरिहीयते ९५॥ नविनापा
र्थिवोभृत्यैर्नभृत्याःपार्थिवंविना तेषांसव्यवहारोयंपरस्परनिबंधनः ९६ भृत्यैर्विरहितोरा धनः२
जालोकानयरक्षकारिभिः मयूरैरिवदीप्तांशुस्तेजस्वीनप्रशोभते ९७ आरेः संक्रांतिनाभिर्ना
भौचाराःप्रतिष्ठिताः स्वामिसेवकयोरेवंवृत्तिश्चक्रे प्रवर्तते ९८ क्षिप्तोविधत्तानि
स्तंतप्तास्नेहेनपालिताः अपिकेनाप्यसंतेनिस्नेहाः किंनुसेवकाः ९९ राजातुष्टोपिभृत्या
नांमानमात्रंप्रयच्छति नेपिसन्मानमात्रेणात्मानंरक्षणायकुर्वते १०० एवंह्यात्मानंरक्षणाभृत्याः का
र्पविचक्षणाः कुलीनाः शौर्यसंपन्नाः सत्कामक्षाः क्रमागताः २ पसकृत्यसमावेशनिर्विक
ल्पेनचेतसाश्रयंतेसेवकाःसत्यात्कलत्रमिवचापरं २ ५० कलाकुशलं कर्मलज्जापा

चोमुखस्थितः नोऽनेसन्मुखंकिंचिन्नेमराजासहापवान् ३ नगर्वकुरुतेमानेनापमानेचकु
प्यति त्वाकारक्षयेयस्तुसभ्यस्योर्हीमहीभुजां ४ यश्चाहूतःसभंप्रेतीदीप्तिंचेतिसर्व
दा एषः सत्पथिनेतृत्वेनेनराजासहापवान् ५ अभाषितोपिदृष्ट्वाहानिंकुर्वंश्चवा प
तनेतत्सभ्यास्योर्हीमहीभुजां ६ ताडितोपिदुरुक्तोपिदंडितोपिमहीभुजा पोभवि
तपेतापंसभ्यस्योर्हीमहीभुजां ७ भक्षुधापीडयतेपुत्रान्नदृष्ट्वानेकुर्हिचित् नवशीता
तपोघेश्वसभ्यस्योर्हीमहीभुजां ८ श्रुत्वासांग्रामिकीवार्तांभाविनोस्वामिनं पुरः पेतुसंस्थेन
निःसंचसभ्यस्योर्हीमहीभुजां ९ सीमासंकोचमापातिवन्द्योचमेपराधृते पेनसंवसता
ज्योभ्यस्यराज्यंसमीहता १० अश्वः शस्त्रेणशस्त्रेणवाणीमश्वेनाश्वि पुरुषविशे

स्य

स्था० १

षेणाभवंतिपोग्याश्चयोग्यावा ११ विद्युः शकरूपेणागरुपेणवामुनिः चक्षुरतंगरूपेणपूज
नेकिंनसाधुभिः १२ मेतदेकांतनृसिंहगृहजानाश्चिरंतनाः भक्तश्चमत्करप्राज्ञाआमाहास्ते
हिनाइति १३ कोपोपंकमिजंमुवेणुलातदूर्वाचगोगोरसंतः पंकाज्जामरसंपश्यंकमुत्पेरिं
दीवरंगोमपात् काष्ठादग्निरहेःफणादपिमणिर्गोपितोरोचनाप्राकापंस्वगुणैरपेनगुणि
नोगछंतिकिंजनना १५ मक्षिकागृहतेव्यापकारिणी॥ऽपपदानेमार्जारोहितकत्सार्प्यत
रैः १५ एरंडमिंद्रार्कनिलैः प्रभूतेरपिसंस्कृतैः दारुकुसंपयानास्तितथान्यैः किंपयोजनं १६ किं
भक्तेनासमर्थेनकिंसक्तेनापकारिणा भक्तंसक्तंचमांराजन्नवज्ञातुंत्वमर्हसी १७ अव
ज्ञानाद्राज्ञोभवतिप्रेहिनः परिजनः स्तनस्तत्प्राप्यमाद्रजनिमसमीपेबुधजनैः सुपैस्त्यक्ते

ति कजातापी ४

राज्येभवतिनतुनीतिर्गुणवतीदिपिन्द्रापानीतीसत्पथवर्तनपुण्यपतिकुलं १८ अपिस्वल्पनरंका
र्षपरदेशस्थिरीपतेः तंत्रसाधंसमा मध्येदुष्करवाचबहुसनिः १९ षट्कर्णोभिद्यतेमंत्रश्चतु
ः कर्णस्तुगच्छतेद्विकार्णस्यतुमंत्रस्यब्रह्माप्येनंनगच्छति २० हरेर्गुणाप्यपुरुषे पुंकिंचित्
द्वेष्यंवपस्यपुसुनेपुकिंचित् पुक्तेनवापुक्तमिदंविचिंत्यतदे द्विपश्चित्मतंनिरोधे २१
सुहृदिनिरंतरचित्तेगुणवतिभर्त्तेप्रियासुनापुरी स्वामिनिसोहृदयुक्तेनिवेद्यदुस्वंसुखीभ
वति २२ अंमत्साभिद्यतेशीलंतपामंत्रोपरंक्षितः पैशुन्याद्भिद्यतेस्नेहोगिरोभिद्यतिकृ ए५०
तघ्न २३ अभ्युत्कटश्चरोद्रेचपात्रोपसनहीपतेधैर्यप्राप्तेमहीकोपिनसपानिपराभव
२४ श्रीमंपविधानरिद्यैर्व्यसंसोहिनेश्वरीगणं शोभितसरक्षितिर्द्यनितामवोन्न

नःसिंधुः २५ प स्वजनैर्वीरविपदिसंपदिहर्षनिरोपिधीरतं मित्रकुलगगनशशांकंमन
पतिमननीसुनंविरले २६ शक्तिवेकत्मबंधस्यात्तिः सारत्वाल्लघीयसः जन्मिनोमा
हीनस्यन्न णासचसमागमिः २७ अन्यप्रतापशासाघपोद्यतंनगछति। दुर्भगादर
णासेवकरूपेणापिहितेनकिं २८ पूर्वमेवमयाज्ञातंपूर्वमेतन्निवेदितं अनुपविपूपविज्ञातं
भावदास्यचर्मच २९ मर्मेवापीडवाहर्षसंप्राप्तेपतिमप्रीपेत कसंन्नकुरुतेवंगतसंग
तापप्रवासुमान् ३० अश्वःप्राप्तेपशास्त्रेवीणावाणीनरस्त्रीनारीवपुरुषविप्रोसंप्राप्ता
भवंतिनियोगपात्रयोग्यावो ३१ स्वाम्यादेशात्तुभृत्यस्यः स्वजनोः संज्ञा
पनेक्वचित् प्रविशेद्व्यवहारेपिदुस्तरेपिन हार्णवो।३२।स्वाम्यादिष्टस्तुपो

मतः स मंत्रिपमनेवंमन्यनेनससंधार्योमभुजाम्निमिछता ३३ चेमजंनि
तिमहीपसुसंमानितविमानिताः यतंतेनस्मनाशायसर्वशापिकुलोद्भवाः ३४
नवध्नंतेघविश्वस्तादुर्बलाबलवन्नरैः विश्वस्ताश्चापिवध्यंतेबलवंतोपिदुर्बलै
ः ३५ वरसेनैरपिप्राज्ञोनविश्वासंवजेन्नरः राज्यलोभाद्धतोवत्रःशक्रेणापप
येहत ३६ यदिछेदात्मनोवृद्धिंत्रापुष्पंचफलानिचपापैः संहितःस्यापिनवि
श्वासंवजेन्नरः ३७ नविश्वासंविनाशत्रुर्दोषानामपिविद्यते विश्वासाद्विद्धते
भयादिनैर्भोविनाप्रीतः ३८ नकोलीनान्नसोहार्द्दान्नपोराज्येप्रवर्तने मंत्रिणा
पाचनाम्नियसनंशोकमवच ३९ सेवेरापच्छुनोरीजामोग्योभवतिमंत्रिणाञ्चा

तंवरहिवांछंतिमंत्रिणः सापदेन्द्रपं ४० पथानेछंतिनीरोगाकदाचिच्चचिकित्स
कं तथाद्विद्धहितोराजामंत्रिवंनाभिवांछति ४१ अपिस्वल्पतरंकार्यपुरोवर्तिति
भस्मज्ञो देवानांचविनष्टेपतद्धुतंनाहानपि ४२ सर्वदेवमयोराजामनुजा
नांप्रवर्त्तितः तस्मान्नदेवत्पपेतनव्यलीकिनकर्हिचित ४३ सर्वदेवमय
स्यापिविशेषात्पपेतरपं शुभाशुभफलंसघोन्पादेवान्तरांतरे ४४ तृणानि
चोन्मूलयतिप्रभंजनोमदूनिनीचैः शाखानिसर्वतः
स्वभावएवोन्नतचेतसामयंमहान्महत्स्वेवकरोतिविग्रहं ४५ गंडस्थलेषुहैमवा
रिमदोघलुब्धमत्तभृंग मारपोदलताहतोपि कोपंनेगाछतिनितांतबलोपि

नागरक्तलोचनेभबलवान्परि -कीर्यमेति ४६ नतक्षत्रैर्न्नागेंद्रैर्नहेषेपदातिभिः कार्य्यसि॰
११ द्धिमवान्योतिषयाँप्रसाधितं ४७ लभ्यतेभूमिपर्यंतंसमुद्रसगिरेरपि नकथंचिन्महीप
तिश्चिंतविज्ञायतेक्वचित् ४८ अंतःसारैरकुटिलैः सुश्लिष्टैः सुपरीक्षितैः मंत्रिभि
र्द्वार्यराज्यंसभेमित्रनिकेतनं ५० मंत्रिणांमिंत्रसंधानेभिषजांसोनियामिके कर्म्मणि
स्थ व्यज्यतेप्रज्ञास्त्वंकोवानपंडितः ५० अमंत्रेपिशिरोरंध्रेनेत्रेवारिणीतलं अ
मंत्रेराज्यसनाशंश्रमंत्रेसंगतिः सुतो ५१ आवेष्टकेनेवधर्म्मेणाभिवासुवे एम०
षोनर्कि मृगपोप्रयत्नेकोदंतमोत्रमृगानिच ५२ पोनभूजपतेगर्वान् मंत्रा ११
चिंतेन्पाश्रिताम् संप्राप्नोतिपदंस्वर्गंभूतलेदंतिलोपणा ५३ नरपतिहितकर्त्ता

देषतांपातिलोकेजनपदहितकर्त्तामुच्यतेपार्थिवेंद्रैः इतिमंत्रतिविरोधवर्त्तमानेसमानेन्यतिम
नपद्यानांदुर्लभः कार्यकर्त्ता ५५ पोप्यपकर्त्तुमशक्तः कुप्यतिकिमतोनरोत्रनिर्व्वेजः उत्त
लितोपिहिचनकः श्वान्कोतिनभोष्टकंभक्षं ५५ परिवादोछतेमर्त्यो वीक्षतेवाकरोतिच त
त्तत्रेपिनदोभ्यासात्नवीक्षतेवाकरोतिच ५६ शुभेवायदिवापापंपश्यन्त्यणांदृष्टिसंस्कृते
सत्यंपिनेत्रेपुंसुप्तवाक्यात्पामहान् ५७ जल्पंतिसर्व्वमप्येनपश्यंत्यसविभ्रमाः
दृश्यंतेचिंतपत्तन्नेनस्त्रीणामेकतोदृशि ५८ नाग्निस्तृप्यतिकाष्ठेभ्यनापगानांमहो
दधिः नांतकः सर्वभूतानांनपुंसांवामलोचना ५९ रहोनास्तिक्षणोनास्तिनास्तिचोपनि
मंत्रिणं तेननारीणांसतीत्वमुपजायते ६० योन्योहात्मनेस्नेहंरक्तेपमनकामिनी

सतस्यावशोनित्यंभवेत्क्लीबशकुंनकः ६१ तासांवाक्यान्नकुर्यान्निलधूर्त्तपितुरप्यपि
करोतियेःक्रियतेलोकेलघुत्वंयान्तिसर्वतः ६२ स्त्रीहिजंपतेभोग्यानारीरंगंपुराकटोयथा
घट्यतेयोदशालंबीनिर्नंबेविनिवेशिनः ६३ आलक्तकोपपारक्तनिःपीद्यपुरुष स्तथा अ
वलाग्निर्वलादुक्तः पादस्तेननिपात्यते ६४ कोर्थान्प्राप्यनगर्वितोविषयिणः कस्यापदो
स्तंगताः स्त्रीभिःकस्यनखंडितंभुविमनःकोनामराज्ञांप्रियः कःकालस्यनगोचरांतरगतः को ए॰ पं॰
धीर्गतोगौरवंकोवादुर्जनवागुरांपतितःक्षेमेणयातः पुमान ६५ क्लीबेदैवेपुंमद्यपेनत्वयि १२
तासर्व्येक्षंतिस्त्रीषुकामोपपन्नाः कांकेशेचंद्रनकारेचसत्येराजामित्रंकेनदृष्टंश्रुतं
वा ६६ अकुलीनोपिनरोपिमःपालंपोत्रसेवतेत्रापिसन्मानहीनोपिसचसर्वत्रपूज्यते

६७ अपिकापुरुषोभीरुः स्याच्चेन्नरपतिसेवकः पदाप्नोतिफलंलोकान्नसोप्नप्नपिनोगुणी
६८ स्तोकेनोन्नतिमायातिस्तोकेनायातधोगतिं अहोसुसदृशीचेष्टातुलाकोटेःस
लस्यच ६९ बल्कपायंवनमिदंरौद्रसत्वनिषेवितं गुहाणामपिसत्वानांमसेव्यंसप्पभोजि
नां ७० फलहीनंनमंपमत्साःकुलीनमपिचोन्नतं संत्यत्कान्यत्रगछंतिशुष्कवृक्षंमिवो
रुजाः ७१ अपिसन्मानसंपुक्ताःकुलीनाःक्लिन्नमनसः व्रजंतिमंगान्महीपालंसंत
क्त्वांतिसेवकाः ७२ कालातिक्रमणंवज्रेयोनकुर्यानभूपतिः कदाचिन्नमुंचंतिम
त्तिनाअपिसेवकाः ७३ श्वानानमुपरिक्ष्मापांसुरानोचिकिंसकाः वाणिज्योग्राहकानां
चमूरवानांचैवपंडिताः शमादिनांतपाचोणभिक्षुकाश्चमंत्रिणां॥ गणिकाकामुकानां

चतथान्येसंचपिशिल्पिनः॥ ७४ माहादिसज्जिनैः पाणे-घ्रनीक्षनेदिवानिशी) उपभुंजतिषा
न्याचज्ञलजंजलजामिव ७५ सर्पानांचरलानांचचौराणांचविशेषतः अभिप्रायानभि
ज्ञानेनेदंवर्जनेजगत् ७६ अतुंवोछनिषंभवागपनेणवुभुक्षुधार्नः फणीनंचक्रोंचरि
पोप्रियोगिरिसुतासिंहोपिनागाननं७७ दूछंपसपरिग्रहस्यघटनाशंभोरपिस्पा
हूहेनत्रानसकथंनमाजविगनस्तस्मात्तरूपंहितत ७८ त्रेम्पस्वन्नपिचोद्भवोमं
त्रिभिः सृष्यिवीपतिःपथास्तदोषनाशपदिंदुरेणांपिकीमुनः७९ जंबुकोदुदुभुद्धनव राम०
यंचाषाटमूनिनाहूनिकापरकोर्पणत्रयोनथैः स्वपंकनाः८० अर्थानामार्जनेदुः १३
खंअर्जितानांचरक्षणेआपेदुः खंव्ययेदुः खंविगर्धीनकंचसंगणेनैः८१ना

चयान्

विरुद्धः प्रियंचूयास्कुटवक्तानवंचकः निस्पृहोनाधिकारीस्यान्नाकामीमंडनप्रियः ८२॥
प्रपंचेवपसिपः शांनः सशांतरूनिमेमतिः धातुपुष्टीयपाने पुराणः कस्यनजापते ८३ आ
दौचिन्तेनतः कार्येसतांसंजापनेजरा असतांतुपुनः कार्यचिंतेनैवंकदाचन ८४ म्र
ह्रोपियदिवाम्रोपिचाडालोवाजडाधरः दीक्षितः शिवमंत्रेणसमस्मांगाद्गुरोभवेत्
८५ षडक्षरेणामंत्रेणपुष्पमेकमपिस्वयं लिंगस्यमूर्ध्नियोदद्यात्सममश्नोपिजायते ८६ मे
त्रीवाप्रणापात्सममद्विरनयात्नेहःप्रवासाश्रयात्तोभधादणवेरणानम्रपिकरिप्त्वा
गात्समाद्वनं ८७ स्नाकाशेन्दशकलाद्विपरणास्तसंतैर्व्याप्तेस्तेचापिबध्यंतेकर्म उपा
येनवंधने ८८ अपरोपानिसांपस्यर्शोटोग्रहेमस्थिनो भुजनोनरस्वसंप्रयातिग्रहे

४दोमंत्र्यान्पतिर्विनश्यतियतिःसंगात्कुलोलालनाद्विप्रोनध्ययनात्कुलंकुतनयाच्छीलंखलोपासनात्

वा१ ही हि३

चिनः ८९ त्यागानिमप्रिरुदंकंवाकंचतुर्थीचसप्तमा सदाप्रेतानिहर्मेधुनोछिद्यंनेकदाचन
९० स्वागतेनाग्नयस्तत्सात्प्राप्तानेनशतुक्रतुः पादशौचेभगोविंदोविष्णुर्भोजनेनयाति
यः ९१ अतिथिर्यस्यभग्नाशोगृहात्प्रतिनिवर्तते सदुःतादुः कृतंतस्मैपुण्यमादायगच्छति ९२ दुर्दिनेसोपिसिक्तपथेषु संवासुनगरवीथीषु॥ पक्षुद्विदेशगमनेपरमंतु
रंजधनंपलापः पर्यंकेस्त्रीतरुणंपतिरनुकूलोमनोहरंप्राप्तं त्यागमिवलब्धुमन एम०
तेकामिनस्त्रीपतिलुब्धाः ९३ केलिःप्रहसितप्रज्ञोप्यंगोस्त्रीनिचाटवः कटवः वं ९५
धकापिनिनोवंकिंचिदनिष्टंभवेत्तयो ९४ कुलपतनंजनगर्हाविधनमपिप्राणिनत्यसंदेहं
अंगीकरोतिनतत्क्षणमबलापरपुरुषसंगन्ना ९५ वैकल्यधरणीपानमयेथा
च

चितजलने संनिपातस्यचिन्हानिमर्धसर्वाणिदर्शयेत् ९६ कासंदोषरत्यागग्लेजो
हानिः सरागता वातरोगीसंगजावस्थाभानुनाप्यनुभूयते ९७ विषमस्यस्वादुफलग्रह
णंव्यवसायोएषां उक्ताएतेमयिनेषांमन्येनंसंगतिंजन्म ९९ संदिग्धेपरलोकेजनाप
वादेचजगतिबहुचिंते स्वादीनेपररमणेधनात्तारूण्यफलजः २०० पश्यिमति
दैवसात्पुमानविरलोपिबंधधीरहसि॰ ननुकुक्कुटपिमर्थंनिजकांतंसाभजमिव ९ आ
दित्यचंद्रावनलोनलश्चधोर्भूमिरापोहृदयंयमश्च॥ अहश्चरात्रिश्चउभेचसंध्येधर्मोदिजो
नातिरसकृत्स २ उशनादेवपक्षालक्ष्मश्चवेदश्चौसनिः॥ स्त्रीबुद्धेर्नविद्यिद्यतले

स्माद्रक्षः कर्यो हिता: ३ अहोनुरूपाम्यधिकंकदाचिन्न स्त्रीषुपुरुषप्राणेषनाश्वं॥
अप्युन्नतालस्समलशारवंवक्त्रंमहोत्कारवनिर्दहंति ४ नातिप्रसंगःप्रदारासुकार्यो
मेछेब्लस्त्रीषुविवर्द्धमानं अतिप्रसक्तेःपुरुषैर्यनष्टाःक्रीडंतिकाकैरिवलूनपक्षैः
५ एताहसंतिचरहंतिचैवं विनहेतोर्विश्वासयंतिचमरंनचविश्वसंति॥ व्याकीर्णा
केशाःपरकालमुखाम्रगेंद्रानागाश्चदानजलराजितिराजमानाः॥ तस्मान्नरेणाकुल
शीलसंभवेनसनार्यःस्मशानघटिकाइवनिर्जयंति मेधाविनश्चपुरुषाःस्मरेपिश्च
रात्रीसन्निधौपरमकापुरुषभवंति ७ स्तनोमांसग्रंथीकनकघटितौकुत्सितौसुंदरीणां
प्रागारंनरपिशाचकेनतुलितं ८ एकंसूत्रावासरक्तुकारकरसैर्निर्जघनंत्रिहा

निंघरूपंकविजनविर्त्तकैर्गुरुकृतं ९ भिन्नस्वरांगुवर्णाः शंकितहरिसमुन्नतिनिम्नः भवं तिरि
पांकलासकर्मसंत्रासितः पुरुषः १० एकंहंत्यान्नहामात्रिपुर्मक्रोधनुषना बुद्धिर्बुद्धिमतो
तृष्टाहंतिराजंसराष्ट्रकं ११ आसन्नकार्यसमुद्यतार्थमागामिनोर्थसचसंग्रहार्थं अनर्थ
कार्यप्रतिघातनार्थंयत्नंतेसोपरमोहिमत्रः १२ चंत्रिणांभिनंसंधानेभिषजांसन्निपातिकेक
र्मणिवज्ञानेप्रज्ञास्पैकोवानपंडितः १३ उपायेनहिनकुर्यात्तयन्नशक्यंपराक्रमैः वाक्यो
कयकसत्रेणाकृष्यसर्पोनिपातितः १४ त्रयस्यानंनमुंचंतिकाकाःकापुरुषामृगाः अपमानान्न
चोपांतेसिंहाःसत्पुरुषामृगाः ९५ नास्तिरोगसमंमित्रंनास्तिव्याधिसमोरिपुः न चापत्यसमोबंधुर्न
चदुःखक्षुधासमं १६ यस्यक्षेत्रंनहीनेरमार्यापरासंश्रिता गृहेसमाश्रयस्तस्यकथंचित्सीदति चि

दंति: २१ अपकारिषुमापापंचिंतयत्सकदाचन स्वयमेवपतिष्यंतिनदीकूलेमाद्रव २० म
स्रवत्वाबहुन्नस्यानुन्नमाधमंमध्यमान् अतिलोलग्राहकःकश्चिन्नमत्तः कर्कटविग्रहात् २१
स्वदृष्टपतिहिंसनरागासुजननंपानुस्मरंनरहसुकृतं स्वंजीवनमपिसंत्तोनगनंगणयंतिनिमित्ता
र्थे २२ शत्रुरुत्पाणिमित्राणिमित्रस्त्वाप्तबांधवः ज्ञापंतेकार्यसिध्यर्थेकेचिल्लोकेचिच
क्षणाः २३ शत्रुनाशवधोस्त्राग्निहेतिसंधिना चुलसमपिपाणीयंशमलेवपार्थिवः २४ ण० १६
वरंविहारःसहपन्नगैःकृतःशाखासिवीरिपुभिः सहोषितं अधर्मपुक्केश्व[illegible]पलैरपंडि
तै[illegible]र्नपापमित्रैः सहवर्त्तितुक्षमे २५ गुरोरप्यवलिप्तस्यकार्याकार्यविजानतः बुध्यमान
स्यहासोपिकुर्योत्कार्यमनंष्टिनः २६ उपेक्षितक्षीणबलोपिशत्रुर्मादृशोधोपुरुषमंदधी

तू

ताद्यो
साध्योपिमज्जाप्रथमंननोसावसाध्योधिरिवप्रयाति २७ एकस्यजन्मनोप्यर्थेमूढाःकुर्वंति
यानिपापानि जनयंतिनानिदुःखंनिनेषांजन्मांतरसहस्रेण २८ अपवादोभवेद्येनये
नविप्रलप्सोभवेत नरकेगम्यतेयेनतदुधःकथमाचरेत् ३० योयस्यमांसमश्नातिउभयो:
पश्यपर्वोहरंरकस्यक्षणिकाप्रीतिरत्यंतान्निर्विन्नेः ३१ सर्वोर्थुचिनिधानस्यकृतघ्न पु ४
स्यविनाशिनः शरीरस्यापिकृतेमूढाः पापानिकुर्वते ३२ किमशक्यंबुद्धिमतांकिमसा
ध्यंनिस्पृहंदृष्टदृष्यतां किमवद्यंप्रियवचसांकिमलभ्यमहोद्यमस्यानो ३३ नित्योद्यमस्यपु
रुषस्यसमवेतिलक्ष्मीर्दैवंहिदैवमिनिष्कापुरुषावदंति दैवंनिहत्यकुरुपौरुषमात्मशक्त्या
लिक्तेनहियनसिध्यतिकोत्रदोषः ३४ कृतेविनिश्चेपुंसोदैवाद्यानिसहायतो विक्लुश्यत्यंग

पं॰ प्रा॰ च॰ रूपाश्चकोलिकस्यथयाहवे ३५ सुप्रयुक्तस्यधर्मस्यबुद्धाय्यैनंनगच्छति कोलिकोविस्मुखे
१७ णगच्छकर्मानिषेधिते ३६ हंतव्यपक्षेनिर्दिष्टपतिनामविषेवयं किमुपानसमुत्सन्नेदक्षिनयन्म
नेक्षणा ३६ पद्माकृतिस्तत्रगुणाभवंतिसर्वंतसम्यक्गदितंबुधैस्तत् यैनानिचार्यंगपि
मेहृदिस्याद्नोतिचिन्नंविरहेप्रियासो ३७ एवमुक्तंगपाव्यात्समन्यदृपितयादृतं चेतनाम
परंधनेकिंपतिदृश्यानिमे ३८ रागीविबाधोधनेसोस्तनकलशपुरंयौवनारूढगर्वनीचाना
मिःप्रकृत्याप्रकुटिलमलकःस्वस्मकश्चापिमध्यःकुर्वंसेनानिनामप्रसभमिवैनश्चित्तानि॰ राम॰
न्यातुरसंयन्नोतस्याकपोलोनपदृतिमुहुः स्वेछयोस्तत्रयुक्तं ३९ मन्नेमुकुंभपरिणाहनि १७
मध्य कुंकुमाद्रेस्तस्याःपयोधरपुरोरनियागवेद्य वक्षेनिधायमुखपंजरेवर्तीस्वाभीस्याकिंश्च

म३

पद्य

णमपिक्षणावसाने ४० अनर्घ्यगुणसंपन्नेस्त्रीरत्नंयत्रतादृशं सरत्नाकरदृश्यःशेषो
स्मत्प्रसनाका ४१ अनर्घ्यगुणासैन्नेपुगलेरोदितिमुहुः शरीरिस्यामलंभवतुविगतालिंग
चि॰ नमुरवे नपासारंगाक्षात्वमसिनकरांद्विरहितेप्रसक्तेनद्यानेदृदृणपरिताप्यंचजसि
किं ४२ योयत्रवसतिः कश्चित्तत्रपरिरक्षणंकरोसेव मुग्धवसतिचद्दृश्येदहसि
वननेन्पोसापि ४३ संगमविरहविकल्पेवरमिहविरहोनसंगतस्यासः संगेसेवपरैका
त्रिभुवनमपितन्मयंविरहे ४४ कस्मात् किमपिमेहिनोतिनतीदिवानिसंस्मरतः न द्या
ल्वनयोमुग्धामवंतिनापापसादृश्यः ४५ दिङ्मात्रमेतन्यायाकोशसर्वज्ञापिविभाव्यते॥

पं० प्र० श्लो०
१८ स्मर्यतेप्राणसंदेहतन्वीनायणीयते ४६ क्षणिकाः सर्वसंस्कारास्तुच्छैरुत्कंठया
विच चिंतयंतीयंतः कांतानिस्पंदक्षणिकायथा ४७ दूरस्थाप्रियेनैवपश्यतिमन
कांताप्रस्थापितोत्तरयोगंमनचक्षुसौम्यांतायदिप्रेक्षणे संनापायसमागमोपि
नितएमेकाकिनस्तेधुर्वंतत्यात्मप्रयोभवंतिपुरिवनोमहंपराचैषिणा ४८ एकंनाम
अजात्मकसमुत्पन्नंलावण्यमंहोस्तथानेत्राभ्यामसितोत्पलप्रचरुचिप्रायेणतन्वी
मधानोज्ञानानिदृष्टामसोपरागनिमनोवराकःकरीनत्वंगविरतोपियन्मप्रदृष्टवे रामा०
नत्तदत्यद्भुतं ४९ नैनन्मित्रंयस्कोपाद्विमुनियद्वामित्रंशंकिनन्तोपचर्यं यस्मिन्मि १८
त्रेनत्रयाप्तासरीवनेद्वैमित्रेसंगतानीनराणि ५० स्त्रीमिनिगुणान्नरद्वेगुणवतिमत्सेव

निनिकलंत्र मिचेचानुपचर्यैनिवेद्यदुः खंसुखीभवति । ५१ ज्ञातेतिकन्यामनोहिचिंता ह
कलप्रदेहेसमहान्तिनकैः स्त्रीसुखंप्राप्तिवानवेनिकन्यापितस्मंखलुनामकर्ष ५२
जननिवितीहरनिजामवतीयाविद्वेनेसहसुचासहापरसाकनीपिकुरुतेप्रलिनंदुरति म
क्रमादुहितरोविपन्य ५३ मचप्रभुमार्यश्चसमुस्तमावास्तुल्यानिकुलानिकुलानिचासांनो
पोशुरोषेश्वनिपातयंतीनघोत्रकुलाकुलानिनार्यः ५४ शुभकर्मोदयेपुंसांश्रयोपि
नयोभवत विपच्यमानेष्वशुभेभवतीतभवेछिन्नजेलमुन्नंगला ५५ धैर्यनुकार्य
सननंमहद्भिः कृच्छ्रेपिकष्टेप्यति संकटेपि धैर्यस्थितायेप्रतियंतियंत
नाकेछान्यकष्टेसमुन्नरंती ५६ प्रियंवाणरिशान्येषांशुभंचाशुभमेवच यश्चापिहित

स्पेतयसनेछेत्सराभर्वं ५७ अनियुक्तोहिसाचिव्येयद्दंतिहिनेविणः अनुरक्तइवस्वेनाः प्राण
पःस्यान्निर्भयः ५८ सुलभाःपुरुषाराजन्सततंप्रियवादिनः अप्रियस्यापिपथ्यस्यवक्ता
श्रोताच दुर्लभः ६० अत्यंछिन्नेमंत्रिणिपार्थिवेवाबहुमतावृद्धिनिधनेश्रीः क्षान्ती
स्वभावाद्महाभारस्यदयोस्तंभोरुकृतमंजहाति ६१ कंटकस्यचमग्नस्यदंतस्यचलितस्यच
अमात्यस्यचदुष्टस्यमूलादुद्धरणंसुखं ६२ एकंभूमिपतिःकरोतिसचिवंराज्येप्रमाणंयदा
तंमोहान्नजनेदमः सवनदारस्वेवनिर्भिद्यते निर्भिन्नस्तंकरोतिदूरपतनंनस्यस्वनंत्रस्यहास्यतां प्राप्तः
त्रःस्यूहयानतःसन्पतेप्राणैरपिदुर्धनि॥ नुरक्तोपिसाधयेन्नो
वेक्षःसचिरोराजावांछतामृनिमि ना ६४ अप्रियाण्यपिकुर्वाणानिष्ठुराण्यपिचभ्रुवन्
नसोस्तिपुरुषोराजन्योनकामयतेस्त्रियं ७
यावद्यापिशरीरेनतावत्संसेवतेश्रुवं ॥७

कार्यान्यथाविभर्देनत्व।

चेतप्रल्हादपतेवसर्वावस्थासुवल्लभ ६५ ॥ ॥ अनेकरोषहर्षोपिकायःकस्यन
षड्भ्रमः अप्रियाण्यपिकुर्वाणोपः प्रियःप्रियवादः ६६ यास्तन्नमधिकंचसुरोपय
पतिपार्थिवः अज्ञातेसकुलीनोपिसलस्प्याहरतेमनः ६८ पुंसोबंधुरपिप्रियोपि
ननयोमंत्रानावपस्योपिवायोग्रोहदनवधकार्यविधुरोहियः सकार्यार्थिना लो
केहिप्रियानानुमुनिरियंनायोपिगायंतिर्योकिंकार्यकनकेनलभतेछेदोपकरणातिन ४
सयत् ६९ किंगर्हितेनप्रियेनराजधर्माण्यकुर्वता स्यूलोवापरिवास्थूलप्रेयन
कृतकारःपुमान ७० सर्वामनमनिक्रमयोसतांवर्तनेमते कलिनवर्षने
प्राप्तेपश्चात्तापंनगछति ७१ योनमिष्टेपतज्ञानंसुहृदाप्रतिपद्यते अचिरात्स

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

पं० पा० नप्र [illegible] ७२ कार्यमनार्येरुन्मार्गनिर्गनिरर्गलिर्गलभ्रान्तिभिः का
२० कर्ण्यनेविकर्णैर्नयोक्तिमुक्तोपि ७३ अप्रियस्यापिवचसः परिणामविरोधिनः वक्ता
श्रोताचयत्रदुर्लभमत्रतत्रसपदः ७४ क्रियासुयुक्तैर्नपचारुचक्षुषोनवंचनीयाप्रभवो
नुजीविभिः आत्मोरश्चिन्तनुमसाधुसाधुवाहितंमनोहारिचदुर्लभमचः ७५ मोल
भन्नोपरोधेननत्यागंतुप्रपद्यते नानः परतरोन्याहिराज्यभेदकरोगदः ७६ उक्तोप
वनिषः एवंगुणावानिनिसंसदि नतस्यवाच्यनेशुद्धिंप्रतिक्षोपरिरक्षता ७७ नदुर्जनो पम०
वैरमिनिप्रकुप्यनिनसाधुरेवंसुकृतेनतुष्यनि स्वभावभावेनतुभाविनाबुधोपथेछनि २०
वोस्वरश्चेनतोनया ७८ दुर्जनः प्रकृतिंयातिनिवेद्य [illegible]

तः

निर्मलत्वेनगछनि ७९ तुल्यार्थतुल्यसामर्थ्येसमर्थज्ञेयवस्तुनि अर्द्धराज्यहरिश्चन्द्रयोनद
मान्यत्वदृष्टान्ते ८० व्याघ्रवानरसर्पाणांयन्नयानकृतंवचः तेनहंदुर्विनीतेनमानु
षेणनिषादिनः ८१ ब्रह्मघ्नेचसुरापेचक्रूरेविश्वासघातके निष्कृतिर्विहितासद्भिः
कृतघ्नेनास्तिनिष्कृतिः ८२ स्वजनोयमुदहदुरन्तोवापुरुषेणात्मयशोनिवारणीयः
विनिवर्त्तयितुंसचेमशक्यपरनिन्दनमोनुगंविधेयं ८३ [illegible] हितक
रिकार्यमीहमानोसुहृदकेशपक्षीहान्निमर्षं परिपूर्णमिदंहिसाधुवृत्तक
थितंसद्भिरसाधुवर्जनमनघं ८४ सन्तिष्ठोवसनान्विवास्यनिसत्कर्मजनिमंसता

न्

यः

स्त्रीपात्रविधायिणीसमतिमानयः सन्निरभ्यर्चने सास्त्रीर्याप्रप्रदंकरोतिसमुखीपत्यष्ट
यानोत्पतेतस्मिन्नपरपंत्रणंसपुरुषोपविघ्नेनापट्टि ८५ तरेवसुस्पोंवन्दोशिरःक
तामुजंगः अरोपिवा अपुपुक्षतसन्निवेत्रपुनर्वासनोमुखे ८६ रूपकामाणा
कोगणायतिनकार्पनचहिंसपथेस्तछेरःप्रचुरतिहिमत्तोगजइव नृतोमानाधा
तःपतिनिसपदाशोकगहनेतरामनेहोषापतिनिनिर्जवेत्सविभयं ८७ कारणा
स्त्रियमेनिद्वेषोभवतिकारणात् कार्यकारणाभ्रिसकालक्षिपाहपुनिपेदिनः८८ ।।प्र०
अरक्तस्तसत्रक्षापसनेछेत्तामं एवरक्तनोधर्मोविपीनस्तेनोत्तया। ८९ ११
संनिपथोपदेष्टारः स्वकथाचश्रणोनिप संतमाद्यः सहजैः स्वजुकल्यानमा

जवं ९० प्रत्यारिवेसुतेरपिरपकंनुतोपकर्त्तवा नस्मात्तस्माद्दुःखंसोकमर्णा
नृणिरा ९१ प्रे रयतिपरमनाथंशक्तिहारेद्रोपिजगरभिद्दोहे नेजपनिरवद्रा
चारंस्वपमसमर्थासिलोछेतुं ९२ नेवाविज्ञानप्रीलसप्रहानर्थ्यं अति
अयः दिटिकसहिदोषिणहनामंदविसर्पिणी ९३ गुरुनिर्द्दिजातोनांवणी
नांब्राह्मणोगुरु पतिरेवगुरुस्त्रीणांवर्णनांब्राह्मणोगुरुः ९४ नणानिभृ
निहरकंवाकूचनुधीचसन्नतो सतामेनानिहेमसु नोछिद्यतेकदाचन ९५
अन्योन्यजोनिनोहस्तोकथाचनासिनकृतं यतेसप्तपदीसाङ्गमनेवेषः सता
सयं ९६ देशकालेकार्यपरमात्मनेचचोनजानाति अविमृश्यप्रकारीतिनस

फलमाप्नोतिनिर्वेमत्सरः ९७ यः पादयोर्निपतितंकुपितोपिविमन्यते नैनंवेत्तिहरिःपुंभरुग्
योपिःसुचिरमानिताः ९८ आत्मवर्गंपरित्यज्यपरवर्गंषुयोऽनुरक्तानपेक्षतिनंपातियथा
राजावत्सकुटुम्बः ९९ नक्तंध्यायंतरायेनबाह्याश्चाभ्यंतरोद्भवाः समूलोपनिहन्यंते
मूर्खश्चेरुद्वेगयथा १०० नयस्यचेष्टितंविद्यान्कुलेनपराक्रमं नतस्यविश्वसेत्प्राज्ञोयदि
छेकुपमात्मनः १ संपन्नपःपरापन्नासदाचिन्नमणिष्यति स्वजीविनेविविश्वासोनैषां
जेया जसेवकाः२ नावज्ञान्मापितुःस्वप्नतोदुर्गपरायणा नत्रापिनेवयाव एम०
न्निरहोदुखपरंपरा ३ जीवंतोपिमृताःपंचव्यसनपरिकीर्तिताःदरिद्रोव्याधितोमूर्ख २१
प्रवासीनित्यसेवकः ४ आहारपतिनस्तस्यविनिद्रोनप्रबुद्धयते वक्तिनस्तब्धकिंचि

सेवकोपिहिजीवतो ५ सेवयाधनमिच्छंतिसेवकोपपदंकृतं स्वछंदचरितात्वाहोसेवको
राजसंसदात् ६ मूर्तेर्व्याघ्रस्यचर्यंबकृष्णतंलघुभोजनं सेवकस्यतथेयंद्वैविध्येपि प्रा त
धर्मजः७ स्वामिप्रसादपरोक्षस्वपरचित्तानुवर्त्तिनः स्वयंविक्रीतदेहस्सेवकस्सु
कृतसुखं ८ आचार्यानरपन्नपोपितुल्यशीलाः नद्वेषापरिचिन्तास्तिसोदृश्यं सुप्र
योजितमपिसंचिंत्यप्रयत्नेसंकुद्धारजदृश्यनाशयंतिनिषेधाः ९ कार्यान्प्राप्यनगर्वितो वि
षयिनकस्यास्तिलगनाः स्त्रीभिःसकलंहिनेंद्रियविजयः कोनोपरागैप्रियः कःकालस
नेगचरांनगतः कोर्थीगतोगौरवंकोवादुर्जनचाक्षरासुपनिनः स्वेमनयानः पुमान् १०॥
कः कालकेनमित्राणिकोदेशः कोव्ययागमौ कश्चाहंकाचमेशक्तिरितिचिंत्यमुहु

मैर्दुः ११ दुर्जनप्रज्ञानार्यप्रायेणापत्रत्रस्तनिराजा कृपणानुसारि चक्षिनेत्रेवोपिगिर्पु
ह क्षिवर्षीव १२ आराध्यप्राज्ञोत्पत्तिप्रयत्नाराध्यतेमत्रकिमज्ञचित्रं अयंतूर्वः
कनमोविशेषोयत्तेऽयमज्ञोरिपुत्वमेति १३ निमित्तमुद्दिश्यहिंसः प्रकुप्यतिध्रुवंजनस्या पि
ज्ञनस्यापगमेप्रशीदति अकारणाविः ज्ञनवैरदारुणा
रसज्ञनाक्रम्यमयंनजायते १४ विषम्महाहेरिव यस्यदुर्वच प्रा०
सुदुः सहंसनिहिनंमहामुरवे मरणिवृक्षाराच्छायोटपरिवर्तिव कृत २३
हविटपविषोहंसोनिशमुविचक्षते १५ नरधनिपुनस्तारशंकीदिगापिसिनीस्पलं
कुरुकचकितोलोकेःसत्यप्यपापमपेक्षते १६ वलीकमपरस्परिनहिनाप्रनाप्रच
अकारणाविज्ञतवैरदारुणादसज्जनात्कस्यभयंनजायते॥१८॥ न्पे

श्लो

नेनचापिनमवंतिकारनवशेनरोद्रमा नृतपतिविनिष्ट बुद्धिरवीक्षिनता
र्घनश्चिरानुगनसर्वभावदूरयोमनस्त्यजने १७ वेद्यसंवत्सरामात्या यस्यग
ज्ञःप्रियंवदा व्यारोमपशुभकोशभ्यः क्षिप्रमपरिहीयते १८ मक्तानामुपकारिणा
परिहिनव्यापारपुक्तात्मनांसोवासंव्यवहारनत्वविदुषो मेकार्पणानामपि व्याप
क्तिस्वलनांनरेषुनिखिलासिद्धिर्भवेद्धानवोयस्मादंबुनिधेरिवर्निनः सेवामहार्णो प
न किनी २० चेदनेरुषुभुजगाःजलेषुकेमलानित्रचयाहाः गुणधानिनईश्वला व
खो भोगवत्सुन्यविघ्नानी २१ केनकोकरकेर्यापा नलिन्योग्राह दुर्ग्रहाःविला
सिन्यःसकुटिन्यः क्रुरन्त्रनुपदंवं २२ गुणगुणज्ञेषुगुणीभवंनीनेनिर्गुणंप्राप्यम

पं॰ पा॰ न॰ वंनिहोषा सुलोहिनोयः प्रवहादिनघसपुरुभासाघमवंनसेषाः २३ पुणोनामपिपुरु
२३४ षाणामणुणावत्कपुरुषेषु अंजनगिरिणीरिश्वनिषादुवेदोसवः पतिना २४ कृत
स सनप्रपंनवंसुभाषिनपानंचनषप्रबुधेषु वत्रनरोनमवचननरेबुद्धिशनपचेननेनरं
थ्रु नषंकृनमकृनज्ञेनषंहिनमज्ञमल्पबुद्धिज्ञाने॥ नषमपात्रेदानंन्न हेदाक्षिप्प
मनभिज्ञे २६ अरण्यरोरनेकृनंपावशोरिमुद्धनिनंस्वलेच्छमपरेपिनेसुधिर राम॰
मूषेरवर्तिनं स्तपुष्ठमवनामिनंवधिरकर्णाजापकमसंधमुरमंडनंपरबुधोज २३४
नसेविनः २७ विदुषोनद्वाल्पनमसनोगोरिनिकयापरिषक्रवंठेपुवनिपनला
वण्यकलपावकनोवेद्यसौवितनकाणाकाचसकलेमयामन्मोहोत्सवंकृपाण

मकृनज्ञेश्रिनयुना २८ भावास्निग्धेरुपकृनमपिदेयनामेनिकिंचिछायादानेरुपकृत
मपिधी मैम्मैनिकिंचित् दुर्घेतान्पनिमनसोनेकभावाश्रयाणांसेवाधर्म्मः परमगह
नोयोगिनामप्यगम्यः २९ मौनान्मूका प्रवचनपटु र्वातुलोजल्पकोवा क्षांतासीह
चेष्टिनसह नेत्रापशोनामिज्ञानः धृष्टः पार्श्वेमवितिनिनगंदूरतो
प्यप्रगलल्भसेवाधर्म- रमगहनोयोगिनामप्यगम्यः ३० प्रणमत्फलनीहेतोर्जीविनो न
विमुंचनिप्राणान दुःख पतिनिसुखहेतोकोम्ट: सेवकास्यः ३१ अगतीनां
गनिर्हेषासमज्ञासहजीविका आसीविषैश्चनसाकृसंमनंपसराजभिः ३२ सर्वासामे
वस्त्रीनांसेवाराजकलाश्रया अधर्मबहुलाघेषानिदानविरसामना ३३५ अनुजो

पं॰पान॰ २५

दीपेजनस्यानसुखंमानंतथैवचःपरार्थमैच्चेवपरिहीपने ३४ रत्नान्यधोनयतिसारगुरुनि
मोहादुच्चैस्तरोव हैकाचत्तणासमुद्रः ३५ संपानिदूषयतिजातिभुजंगलोकंसर्वोपहान ति
भवतिकार्यपथानदर्पेतः ३५ नेशेलप्रयोगकमलंप्रयोहतिप्रवर्त्तनेनापिचदुर्जनसुखं न
साधुवोपनिकदापिनिक्रियायकाः प्रकीर्णानमंवेनिशान्यः ३६ यत्नादिशुद्धतपस
स्तपसियतंतेनशास्त्रेषुणास्त्रविदेविदंतिनज्ञाः शीलंहिशीलवतंकरोमनुष्यंनिर्मलगुणा एव
गुणावनोदपिताभवंति ३७ गुणोन्नतानाप्रश्रयनम्रमुत्तमैः प्रनापवंतः सकृदपांतव ग्रम०
नयः सुखोपगम्याप्रथमाभिभाषिणोभवंतिसंतोविभवेष्वनुद्धताः ३८ विलंघ्यसपराधा २५
श्वसरंतिसुकृतानिच असंविन्नेस्तमर्यादाः साधवःपुरुषोत्तमाः ३९ विशालंशालंशा

एव ता;

लमलानयनशुभगंवीक्षिकुसुमंवमेशणबुद्धिः फलमपिभवेद्रम्यसदृशंदुनिध्यानोपार्जं
शुकशिशुरहोरात्रमुषितोनिदानेतूलोनसपक्षिमरुतासोप्यदृष्टः ४०क्रीत्वाल्पचर्णो
विषमांचणोष्टी कुमित्रसेवानदाचिकुर्यात, पशोपाइंपद्मवनेप्रसुप्तंभतुर्विमुक्तेन
शरेणनाहिनं ४१ पर्यटंपथिवीसर्वागुणास्तेषांनस्परःगुणेरप्यधिकोनास्तस्तेनाया
तोस्मिनेन्मुखं ४२ तपासहप्रभवंसत्यंसक्त्यंकार्यमिहादरात अपवित्रमपिप्रा
प्यगंगांपानिपवित्रतां ४३ हीरहस्तगतेशंखःपवित्रप्रथितोस्यपि महानुभावसंपर्कःकस्यनो
न्नतिकारकः ४४ परोक्षेकार्यहंतारंप्रत्यक्षेप्रियवादिनं वर्जयेत्तादृशंमित्रंविषकुंभपयोमुखं
४५॥ दुरादुच्छिन्नपाणिपादनासंदर्शिनाद्यासनागठदिंगनानरविषकीथापछेषुगचा

रेवयोत्सापदं ५४ नरेंद्रामरेंद्रोगुणावलिनेत्तनविभुरत्नात्रिपः प्रापोलोभिसनिपुचमूरेवु
चरनाः नरणांमाहात्म्यंगुणगुणानरतिप्रित्यालुतिरियंजनः प्रापेनेवंमहिपुरुषकारंगण
यति ५५ सिंहेपंजरपंत्रणापरिभवश्लानदीनाननेनागैरकुणमिन्नमस्तकपुटैमंत्रा
लसेः पंल्लगैः विद्रुन्निश्चलिराश्रयवसनिभिः क्रूरैश्चभाग्यक्षीनैः कालक्रीडनकै
रिवान्मोरनगैरकालागैक्रीडनि ५६ ग्रः पद्मेनत्कालिकसिनमपास्यैरहितंमहना
गेंद्राणांमभिलसनिलीमान्मधुकरः नमदस्तकर्णव्यजनघनचूर्णगणायनिसि
भावः सर्वार्थीनहिखलुनिदानंविमरणति ५७ बहवःपंडिनाश्चुद्रोसर्वमायोपजी
विनः कर्पूकार्पमकोर्पवाउष्ट्रकाकारपोपया ५८ नमोप्रहानंनमोहीप्रहानना

न्मप्रहानंहिनथाप्रहानं यहावदंतीहबुधाप्रहानंसर्वेधानेच्चमयप्रहानं ५९ नूजेदेकं
कुलस्यार्थेग्रामस्यार्थेकुलंत्यजेत् ग्रामंजनपदस्यार्थेग्रात्मार्थेप्रथीवीन्यजेत् ६०
येनकेनाप्युपायेनशुभेनाप्यशुभेनवा उद्धरेदीनमात्मानंसमर्थोध
र्ममाचरेत् ६१ म्रूनिचक्रपोनस्यशक्रः शरणमागनः पूजितेश्चयथान्यापेक्षिस्य
मासैर्निमंत्रितः ६२ ग्रापदंप्राप्नुयात्स्वामीयस्यमत्स्यस्यपश्यनः ग्रणेषुविद्यमाने
पुसमत्स्योनरकंव्रजेत्। ६३ येनैवजानातिवहूनियंत्रसतन्नपत्नात्मरिरक्षणीयं
तस्मिन्विशिष्टेकुलेमतिनाशंकिंनाभिमंन्येकामवंति ६३ ग्रात्मेनोमयकंतिनांगतिने
वयोगिनः यापांतियोजिनः प्राणानस्तामर्थसेकोनमोः ६४ मरेमरंतिमोरुजाकु

वाक्यामर्षसंश्रयः सुहृन्नामविशस्यानकिंत्वेचियोद्धविहिंसा ६६ पेनतेजंबुकः
पार्श्वेनोक्षणेनुजंघायः नेनाहंवक्षसस्थः पविवारिनखोमना ६७ गुरोरप्यवलिप्त
स्यकार्याकार्यमजानता उत्पथप्रतिपन्नस्यदंडोमवतिशासनं ६८ पात्मत्तस्यपे
त्तपशाचकोलोनस्तेपिनोहाननपेश्वर्यात ६९ क्षणेनानेवहिंसंतिसुरः प्रा
णांश्चयुद्धेषुपरित्यजंति ७० प्राणांश्चकींश्चपरिच्छदंश्चसर्वेपियुद्धेपरिरक्षणी
याः युद्धेविशिष्टंमरणंनराणांहिशौंडीरनिर्यातनोहो ७१ अन्नः प्राप्तेसिवास्वर्गे
णचुजीवतापिवासुखं उभावपिहिशूराणांमार्गावेनोसुदुर्लभौ ७२ मणि
कनकविभूषितापुलस्तोद्विपतुरगाश्चसुचीनिचामराणि अविकलशशि

दिशे

कांतिचानपत्रंसमवतिमानसुखस्पृहमीरा ७३ संहिप्रीतिर्नपोद्विजापेनमहतापिउप
यात्रितयादृश्यंतस्माधुद्धेनैपरिनः ७४ शत्रोर्बलमविज्ञायवेरमारभतेहिपः सपराभवमाप्नो
तिमहामुद्रइवाद्रिभिः ७५ यनराभवसंत्रस्तः स्वस्थानेसज्जतेनरः तेनचेत्सुत्रिणीमानानहं
ध्याकेंप्यते ७६ कोगरुत्मतिफलमणिंज्वलंतमानेभुजंगस्य कोहरेत्वंपरिहरतिदुरासदंचको
पयतिकृत्ते ७७ शीघ्रानपत्रोपिहिवक्षसिनिशातंपेपिकोतारं गात्रक्षयंकःकिलमन्यव
नागस्यतेवेत ७८ प्रालेपलेपसमिश्रेमस्तिमरत्नेकेपिचोत्तिजडे गुणाहपशः पुरुषाजले
नकः शीतमेवपति ७९ मनेमकुंभस्थिरलब्धनश्रमंसुप्रसंतकप्रतिभ पसलोकरक्षणे
छुः प्रभोधयतिकोरिहं ८० कोमत्तोयमशरनंत्वयसंतकमाहिसज्जानमपः प्राणा

पत

पर

न्नपहसनोपहासोक्तिः कदाचिदस्तिनवः ८० ज्ञालाशनस्तद्वोवरमपानस्तमंतरामहा
२९ मपदं मंदमतिः कः प्रविशतिहुताशनंस्वेच्छयामनुजः ८१ इत्येवंविहितदोषविहस्सगादिष्टि
मोक्षिप्तिनला नष्टक्लेस्तकवतीसाधिस्मेवंवहुसदृशं ८२ दुः खमात्मापरिछेदमितिपो
ग्येनवेदिव दुर्यसास्तिविज्ञानेनसंक्लेछेषुसीदति ८३ अनेनासिध्यतिचेतमपापेपपूरा
कमि सकूर्मेदुरदुर्बुद्धिकाष्टाग्नोविनश्यति ८४ मित्रार्थंलोधवोर्थेवाबुद्धिमानयतने गम०
सदा नाभ्यर्थंपैनकुरुतेकदाचिदुतिमानुपान ८५ अनागतविधानाचप्रत्युत्पन्नमतिश्च २९
यः द्वावेतोसुखमेधेनपन्दविद्योविनश्यति ८६ सर्पानीचरवलानांचपरंसोदुष्टचेतसा अमि
त्रायानसिध्यतिनेनेश्वर्यंनेजगत ८७ वाजिवारणलोहानांकाष्टपाषाणवाससां नारीपु

पतोयानांमंतरंमहदंतरं ९० स्वचित्तगर्भेकल्पितोकसंनविघने उत्तिष्ठपथिहिमः
पोहोसेनेमंगमयाहिवः ९१ यशप्रश्लक्ष्मचेवश्राजवंप्रियवादिना असाम्यंमेवृत्तेनेति
पा गुंस्मसनोगुणाः ९२ आत्मप्रसंसिनंदूरंपरचित्तप्रियवादकं शनतोघनदंरचलोकुस
लुरुनेकथा ९३ श्रमपाचसमापुक्तमानपंचरुणामयं असमर्थोनिजानातिनक्षुच्चृ ३
णाजन ९४ अल्पंवाक्यंहितंवाक्यंयेचवृद्धाबहुश्रुताः हंसपूर्यवनेवृद्धवृध्याविमो
क्षितं ९५ पश्यत्मंकिलमोक्षंयंदरिद्रेणाधिरोपनः पक्ष्मोत्पनेदोर्वलाद्दुः सिंहेनधानित
: ९६ मेघेष्वपतितोवारः केवलंवृजलस्यव आम्रपंतुदोर्वलाद्वाम्रः पीडयंपुसो ९७ मिनत्ति
ग्रसमंकपरिनोहरस्थिरमनोनपी भग्यानंहितशीलंसाहरद्वामसा ९८ पोथीन्यणास्त्रन

पेनपुरुषः १२ बुद्धिर्यस्तस्यहिनास्तीतेननकेवलंमनं शोर्यंचानपसंपन्नेपक्षुतेनल
शोसपः १३ नयाणांक्रमोनीतिरुपांश्चपयाक्रमं नयोपायेसमारंभापयारंभंचसंप या
हा १५ लिष्यन्तास्तवलोन्यंविपर्यपनधिरिनः पूनवर्गेतिमार्वाहेनिभिन्न स्तो
क्रमोनपः १५ द्वीपानिसीघसिंहान्निजलानिलश्चनो दृष्टमुपांकंनिनिस्तं १६ सुदन्ना
वाहरः प्राणः मासवः हपुव क्षसः चक्षुषानीप्यकालाभ्यकिंचित्स्वगतानुपं १७
पाक्षत्रेन्द्रियनिग्रहोनमहतामाश्रमसंज्ञापनेपालुद्दनेविधेयतांप्रकुरुतेधर्मीणाश्रनेने एम०
लोकैकलकाकमात्ररचनाश्रोप्राप्यसंज्ञापनेपाने वोपसमाप ३१
नेवपणसेविहन पाकिंनपा १८ नेत्रिणांमिंसनेधाने निषज्जोसांत्रिपानिके कर्मणिव्य
के

ज्ञानेप्रकत्वस्यकोवानपंडिनः १९ महादिसालनेणास्तूंमंदानांकुरुतेमतां चक्षुप
चोधनेजलकानामिवांधकृत २० ज्ञानमज्ञरर्पदरंमाचनिपलेनस्यको
वैधः अमनेपसविषायनिनस्चिकित्साकपेक्रिपने २१ नणाधिपानांचवसालु
वन्तिनोवुधोपहिनपथानुपांनिपे विशंतिनेदुर्गमसाणि मिगमंसंपन्नसंवा
घनवर्षेजरं २२ गुणावानप्यसन्मंत्रीनपतिन्नाधिगम्यति श्रसन्नस्वादुपलि
लेदुष्टग्राहोपंथादृ २३ आकीर्णःशोभनेनजानुविविक्तः कदाचनेपेन
विविक्तसिंहेतिनेनसरिपवः स्मनः २४ पुरुषेहिनमन्नेपंनज्ञानात्तिविंहित
न मधुरेसाच्यमन्नेपानच्च नात्पे[illegible]नः २५ शठेन

[illegible] पनंहितत्र

मित्रैकुलुषेणधर्मपरोपतापेनसन्दिग्धात्मा सुरविनविधांपुरुषेणानारोक्षुनिषेव्यक्रम
मपंडितालि २६ पेरमन्त्रगतासंपद्विमुनिः सेतुमत्पतेः रत्नोत्पत्तिमिरुन्दने:कं
त्तरंगेनिनोरधिः२७ पथापथाप्रस्तेनमनोमत्सेर्जनेनयानयाप्रसंकसगति ब
निनैवशोभने २८ महान्प्रसुनोनजहानिधीरतांनकुलपांनेकलुषोमहारधिःलघो
र्विकारलनुनापिरेनुनाचुनाचलंनिरमोशिषिलेपिमारुते २८ चित्रचाटुकैरभ्यर्थनि
राणासिनकार्मुकैःचरमंनेत्रपालेकोरमनेरिपवः श्रियाः २९ मन्नम्रमनकोहप्यः
पार्थिवोमिसुखीकृतः आत्माचैवोन्नतो नीतोचलपट्टणमंत्रिणा ३० कनांनवि एम०
शिनेकर्म यन्हेन्द्रवैविशिनं ॥ ॥ ॥ नरकामनयाकर्तुपुष्पकसुरै ३१

पेषा ३१ योवर्णपितुराचारःपुत्रस्तमनुवर्तते नहिकेनकोवत्सस्यवन्यामलकीफलं ३२
यलाहपिकःपरपेशिशिरेमासाहारनिर्गमस्थाने अहिनलरथनिहुहिनास्तएमूलानन्त्यपु
: ३४काएनमनिनाम्नोयेनगत्वेक्रमनेस्तनि सूचीसुरव्याहरशिष्येनोपदेशःसुरवाहः
३५किंकरिष्यतिपोडितेअपात्रेप्रतिपादिते सपिधानघटेनस्यः प्रदीपरत्नेस्मनि ३६ व
मान्यतुम्पगुणोज्ञानंत्वनुजानपितुः समः अभिधानोपिकस्तस्मान्नरपशोधमाधमः ३७
प्रज्ञपापोविणारिप्यापोवनेनैको सुरंवृहन्निगोत्रस्यनमनोनेनपुत्रिणी ३८ स्वपनमात्र
सोरूपेकुत्रनामनविद्यते असंनप्रतिपन्नानुकूलमोलेकनोमनः ३९ धर्मबुद्धिस्तरबुद्धि
श्चदावे नोविदितोप्रमः पुत्रेणधन्यपितास्यापुत्रेणमारिनः ४० मान्यवस्परदा

पं० भा० अप्र- न्यरोगीलेष्टवत् आत्मवत्सर्वभूतानिपश्यतिनिष्पापति ४१ उपपंचिंतयेद्दिद्वान्अपापम
३२ पिचिंतयेत् पश्यतोवक्रमूर्खस्यकुलैर्म क्षिताः सुताः ४२ मक्षीनोपमोवाणीकृतावि
तंसुनिश्चितं नयाप्रबोध्यतेशत्रुणान्नतोन्निद्यतेनया ४३ न्त्राहिस्पर्शेद्रावलिनांनश्चयो
मेघोत्रगणेहरपंगमश्चत्रहश्चरात्रिश्चगमेश्चसंधर्मोविद्वानानिनरस्यकुलं ४४ हिजिह्व
म मुद्वेजकरंक्रूरंतेनतिष्ठरं खलश्चाहेश्चवदनमपकारापकेवलं ४६ मागाःखलेषुविद्वां
मंमभेनैवसंसुनाःचिरकालोपजीव्यापिहंपत्तेवमुनेगमः ४७ चंदनोदहिसंभूतोदहते सा०
बहुनाशनः विशिष्टकुलजातोपियः खलस्वभावतः ४८ परदोषकथाविचक्षणः स्तु ३३
सुच णारत्यजितनत्परः स्वपनेवाहिरवदंहिनः पिशुनोनिश्चिनाशंदहिनः ४९ वृनंनस्यास

ल

---

२ ३

पुरुषेनिचावनोपमाप्रभुत्वस्या परस्परोपकृपनेनवैरिनेणनधा ५० मामवनुतस्यापंचिनिपति
नस्यापिपुरुषसिंहस्य परस्परोपकृपनेजिव्हामोनंचरंतिचरति ५१ विद्वान्नुरागिणंप्रेविदुषि
सदेप्रमादिनामाकं ऋयुमूर्खस्तुसुकंपोमूर्खशः सर्वदास्याज्या ५२ तुलांलोहस
हस्तस्यपत्रखादंतिमूषकाः गजंनप्रहरेस्मेनोहारकेकोत्रविस्मयः ५३ पत्रहीयवास्या
भो नेर्धिगधुक्तास्यपेनः नस्मिन्निमिवहीनोविसेन्मपुरु षाधमः ५४ यत्राहंकारयुक्तोनचिरंवि
लसितेपुण हीनंवदतिनत्रेवपुः परेषांसनोहीनः ५५ प्रज्ञाश्रुतोर्यशुजलेषुनेत्रक्रोविषसतु
चसंगनानि ममप्रियश्चीपुरुषेषुगुह्यंपयाविसर्पतिनयेहकीर्ति ५६ नजानिधर्मःपुरुषस्यसा
धुना चस्त्रिमूलानिपरणामिहेहिनां आकीर्तिरपकृतजालकसिणीकृतभ्रमन्तेनिपरत्रहेच।

यो

३४ ६७ सुपुरुषः कीर्तिमंडलः पुरुषेनेनिम्नोपि वाच्यतां क्षणमप्यपशः कलंकितेमरणात्कष्टतरं
हिजीवितं ६८ प्रायेणेहकुं नेकुकुलजास्त्रीवक्त्रमंदुर्भगारानारंकपणा जन्मजन्मजन्म
लेजन्तिनेकानराः वैरूपेपहतास्त्रकानवपुषंसौख्यास्पिनंदुस्थिनानोमेशास्त्रविशारदाधै
६ पुरुषनिंनुमूर्खसेवा ६९ मूर्खाणांपंडितोहिव्यानिर्धनानांमहाधनाढ्यनिनपापशीलानांदु
स्त्रीरूपःकुलस्त्रियः ६० मूर्खंचेनेनस्याःप्रकुर्ज्ञानवानपि प्रकृतिंयांतिनिम्नानिनिम्न ग्रा.
हःकिंकरिष्यति ६१ मूर्खाणांपंडितोहवासोपिदेशोग्रामपुरेगृहे अनर्थायैवसंभाव्योव्यवहारे ३५
निर्विवेहि ६२ वरंजलधिपातालज्वलनावटपातनं नविवेकविहीने नम्

र्वेणासहसाविशेविवेकं ६३ लभतेपुरुषस्सासंगुणदोषनसाधुसंपर्कात् नानादेशविचा
रपरनरसाधुमानगोचरे ६४ मानापेकापिनापेक्षोपमनसचपक्षिणा अहंमुनिभिरानीतमचनी
यो नोगवाशनेः ६५ गवासनोसिंहिरिष्यणोनिराजनहंआविरतंमुनीनां प्रत्यक्षमनन्दवा ना
पिदृष्टंसंसर्गजाहोषगुणाभवंति ६६ पंडितोपिवरेशत्रुर्मूर्खोहितकारकः स्वयं
र्थरत्नश्चौरेवानूरणाहनोन्यः ६७ तृणंनसिद्धाप्तपुण्यानोशक्तिशीलपोः॥
परीक्षामानिनाज्ञेपास्वदेशस्यागनेनरैः ६८ अवश्यंगत्वरैःप्राणामस्फुकालेम
ज्जं हासनो भवेत्तरोपकस्मिन्सिद्धन्नदग्धं ६९ प्रेतानामंत्रकुशलेशोहादीनां

विनाशकः प्रमाणान्तरेणोपलभ्यमानत्वात्कार्येऽपि समेन ७० स्थितोपपत्तास्वस्थास्वनेव
कार्यव्यवस्थिति साधुसत्कुरुतेयेनलोकेऽप्यतेपरः ७१ [redacted]
[redacted] ७२ स्थितोपपत्ता
स्वमानस्थास्वनेव कार्यव्यवस्थिति साधुसत्कुरुतेयेनयेनराजोनदूयते ७३ परकार्य
मकार्यमेवनत्वसत्तन्नमतिप्रयोजयेत् परापिन्नचापराधिनेनहिरण्यागतमन्तुपीयते
७५ अकर्तव्यंनकर्तव्यप्राणैः कंठगतैरपि कर्तव्यमेवकर्तव्यप्राणैः कंठगतैरपि ७५
मम्पिकृदेशस्थगुणान्निनस्वधर्मस्थचालुद्विजनः प्रयाणे मृत्युप्रणाशेमरणान्पाणान

प्यापिमतिः सुसमानमनुष्या ७६ पित्रोकापहिचापत्रोधानावापहिकामुदृत्प्राणा
रोहेवर्तमानोहंतयोमृतिमिच्छता ७७ प्राच्छदालनमिवुद्धिमुनेमंमकूरमपि
पत्रनेत्रसी मुंचवल्लभमपिप्रियापणंछिरिवाकुमपिदृष्टमात्रनाशयते राजाघाडि
ब्रोसणासर्वमक्षीत्राचावस्तारुः प्रकृतिश्चपुत्रप्रेष्यः पत्नीपोधिकृतः प्रमादीत्मा
हेमेपश्चकृतंनवेत्ति ७८ नमनुष्यप्रकृतिनाराज्यंशक्यंप्रशासितुं पोहरोषामनु
ष्यानांतस्वभावनपनेर्गुणाः ८० सत्त्वानुमानाचपरप्राणिपवाहिनीचहिंसारत्यालुमपि
चार्थपरा [illegible] राजा नित्यव्यापचुरधिनेसमाचिरेण [illegible]

गनेवनत्पनीतिरनेकरूपा ८१॥ धनरश्वयमश्ववन्निणाः श्वपवनस्पा ग्निजलेश्वर
सच कलहेरलुलितांघ्रिनाश्रियः कलहेनिमज्जयोनकस्यचित् ८३
वक्त्रपायमुपापध्रुवंवैवे[illegible]जपः श्रियंयुद्धक्षयहरोवाघोजधन्मपुरुषेश्रियं ८४
नपाहपेनंप्रवहंतियुद्धंनस्मिन्निवर्शंनेहिबुद्धिहीना नयंचवीणप्रवरैतिणास्त्राच्चसा श्लो०
मास्तिगुणःप्रयोगः ८५ शुचयोहिनकारिणाविनीताःप्रतिपक्षक्षयोघलुब्धाःनिश्च एम०
संतिनराग्रहेसुपेशंवशमायांतिनतेत्पारिपूणां ८५ नपतिहरमकरबंधुःनचमूरवो ३६
वहवनमूकत्वनिद्राःशमपंतिहिसंधिविग्रहोत्पानपयंतीतिविरोजनानमदाः ८६

पंचो० व्या० हिनमेवहिवक्तव्यमस्वमपिसर्वथा एकांतप्रियवादितेविरुद्धमनुमीतिर्न ८७॥
३७ एष्टाएष्टानरेंद्रेणप्रियाणीयहितंत्रिणः॥ प्रभुपुरुदिनार्थीनिप्रा क्षयित्पः श्रियः
८८ नलवदपनेवोमरवघोनोहव्यवाडिव नलेदपनेवोमरवघोनोनहुमाशन
:८९ व्यसन् सत्संस्काराः सत्माश्चासन्परशंसा दपंनविविधामा
वासमाद्युक्तेपाक्षां॥ ९०॥ सुहृन्निरोधेरसकृद्विचारितंस्वयंचबुध्याप्रविचिना एम०
नाक्षरंकरोतिकार्यंखलुयः सबुद्धिमानसवलस्प्रापणासोचभाजनं॥ इतिपंचो ३७
पाख्यानेराजनीतिप्रतिपादनेत्रमित्रभेदोनामप्रथमंतंत्रसमाप्तं॥ ॥ श्रीगणेशायनमः

॥इति पंचोपाख्यानस्य प्रथम प्रकरणं समाप्तं॥

॥इति पंचोपाख्यानं राजनीतिशास्त्रे मि॥
॥त्रसं प्राप्ति कनामद्वितीय प्रकरण प्रारंभः॥

श्रीगणेशायनमः॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥असाधनाविनहीनाबुधिमंतोबहुश्रुताः॥साधयंत्यात्मु
कार्याणिकाककूर्मम्गेषुवत्॥१॥यायासुप्रभूगोःशकुंतानिवेहरुषाविलुप्तःछदःकीटैरवृतको
टरःकपिकुलैःस्केधेकृतप्रश्रयः॥विश्रब्धंमधुपैर्मधुपीतकुसुमःश्लाघ्यःसतासमुरःसर्वांगैर्बहु
सत्वसंघसुखदाभूमारभूतापरम्॥जिह्मालोल्यत्रसक्तानांजलमध्यनिवासिनां॥अचिंतितबधो
पायंमीनानामिवजायते॥३॥पौलस्त्यःकेथमन्यदारेणदोषंनविज्ञातवान्नक्षेश्चापियुधिष्ठिरपा
सहसाज्ञातानदोषः॥रामेणापिवनेचहेमहरिणस्यासमंवालक्षितःप्रस्थासन्नविपत्तिमू
ढमनसांप्रायोमतिःक्षीयते॥४॥कृतांतपाशबद्धानांदेवोपहतचेतसां॥बुद्धयःकुत्सनगामि
न्योभवंतिमहतामपि॥५॥व्यसनेषुचसर्वेषुबुद्धीर्यस्यनहीयते॥सतेषांपारमभ्येतितत्प्रभा
वात्सशायुः॥६॥तंतवोपायतानित्यंतंवोबहलासमा॥बहून्बहुत्वमाशायनसहंतीसतःस

पराभूरेवविधौचेत्स्या

तो॥७॥जालमादायगछंतिसंहताःपक्षिणोयथा॥यावद्दत्त्वास्तावच्चपतिष्यंतिनसंशयः॥८॥नभव
तियन्नभाव्यंभवतिचभाव्यविनापियत्नेन॥करतलगतमपिनश्यतियत्नेचभवितव्यतानास्ति॥९॥स
र्वेषामिहमर्त्यानांव्यसनेसमुपस्थिते॥वाञ्छत्रेणापिसाहाय्यंमित्रादन्योनसंदधे॥१०॥दष्टाविरहि
तःसर्पोमदहीनोयथागजः॥सर्वेषांजायतेवश्यादुर्गहीनस्तथानृपः॥११॥नगजानांसहस्रेणन च
लक्षेणवाजिनां॥यत्फलंसाध्यतेराज्ञादुर्गेणैकेनसाध्यते॥१२॥सुहृदःस्नेहमापन्नोलोचनानंददा
यिनः॥गृहेगृहवतांनित्यंगछंतिमहात्मना॥१३॥भवंतिनियतायास्यसमागछंतिनित्यशः॥चि
तेष्टंतस्यसौख्यंस्यान्नकिंचित्सुरतोदिवि॥१४॥यस्माच्चयेनचयथाचयदाचयच्चयावच्चयत्रचशु
भाशुभमात्मकर्म॥तस्माच्चतेनचतथाचतदाचतच्चतावच्चतत्रचकृतंनवशादुपैति॥१५॥अप्यूर्ध्वो
द्योजनशतादामिषंवीक्ष्यतेखगः॥सोपियार्श्वस्थितंदैवाद्बंधनंनचपश्यति॥१६॥रविनिशा करयो

गृहपीडनंगजभुजंगविहंगमबंधनं॥मतिमतांचविलोक्यदरिद्रतांविधिरहोबलवानितिमेमतिःमे॥१८॥
व्यसनमेकांतविहारिणोपिविहगास्संत्राप्नुवंत्यापदंबध्यंतेबडिशैरगाधसलिलाम्भीनासमुद्रोपि॥१९॥
स्त्रीतेकिमिहास्तिकिंचसुकृतंकःस्थानवासेगुणःकालःसर्वजगत्प्रतिभुजोगृह्णातिदूराद्पि॥२०॥
कारुण्यंसविभागश्चयःसंधतेपिसर्वदा॥समाव्यःसमहीपालस्त्रैलोक्याधिपतिर्भवेत्॥२१॥यःसन्मो
नंसमाधत्तेभर्त्सनाक्षितिपोधिकं॥वित्तभावेपितद्दृष्टेस्यज्ञेतिनकर्हिचित्॥२२॥विश्वासःसंपदा
मूलंतेनपूज्यपतिर्मृगः॥सिंहोमृगाधिपस्येननमृगैरुपयुज्यते॥२३॥सदासत्रुषुभृत्येषुसीद्यमानेषु
यःप्रभुः॥सुखीस्यान्नरकंयातिस्त्रीवाचेदंत्रहस्यतिः॥२४॥कारुण्यंसविभागश्चयःसंधतेपिसर्वदा
समाव्यःसमहीपालस्त्रैलोक्याधिपतिर्भवेत्॥२५॥मित्रवान्साध्यतेसर्वोदुःसाध्यानपिवेष्यतः॥तस्मा
न्मित्राणिकुर्वीतसामान्यानपिचात्मनः॥२६॥अपिसंपूर्णतायुक्तैःकर्तव्यासुहृदोबुधैः॥नदीशःपरि

पूर्णोपिमित्रोदयमुदीक्षते॥२७॥ययोरेवसमंविनंययोरेवसमंसुखं॥तयोर्मैत्रीविवाहश्चनतुपु
ष्टविपुष्टयोः॥२८॥योमित्रंकुरुतेमूढआत्मनोसदृशंकुधीः॥हीनंवाप्यधिकंवापिहास्यतायात्यसौ
जने॥२९॥वैरिणंनहिसंदध्यात्सुकृष्टेनापिसंधिना॥सतप्तमपिपानीयंपुनर्याप्तिशीतताम्॥
३०॥रतिमंत्रमंत्रयामासतेवैरथारुक्मिमेगुणैः॥प्राणदानंविनानेवसहजंयातिसंक्षयं॥३१॥कार
णान्मित्रतामेतिकारणाद्यातिशत्रुताम्॥तस्मान्मित्रत्वमेवात्रयोज्यंवैरंवधीमता॥३२॥सकृदुष्टंतु
योमित्रंपुनःसंधातुमिच्छति॥समृत्स्नमुपगृह्णातिगर्भमश्वतरीयथा॥३३॥सिंहोव्याकरणस्य
कर्तुरहरत्प्राणान्प्रियान्पाणिनेर्मीमांसाकृतिमुन्नतंचसहसाहस्तीमुनेर्जैमुनिः॥छंदोज्ञान
विधौजघानमकरेर्तिंलाततटेपिंगलंअज्ञानाश्रितचेतसामतिरुषांकोघस्तिरश्चांगणः॥३४॥
उपकाराच्चलोकानांनिमित्तान्मृगपक्षिणां॥भयाल्लोभाच्चमूर्खाणांमैत्रीस्याद्दीर्घकालतः॥३५॥

पं०पा०प्र०२
३

शपथैः संधितस्यापि नविश्वासंरिपोर्व्रजेत्॥अद्रोहंशपथंकृत्वावृत्रःशक्रेणघातितः॥३६॥नविश्वा
सेविनाशत्रुर्देवानामपिजायते॥विश्वासान्विदशेंद्रेणादितेगर्भोविदारितः॥३७॥बृहस्पतिरपिप्राज्ञो
नविश्वासव्रजेन्नरः॥यइच्छेदात्मनोवृद्धिमायुर्वित्तंसुखानिच॥३८॥सुसूक्ष्मेणापिछिद्रेणप्रविश्या
भ्यंतरंरिपुः॥नाशयेच्चरानेःपश्चान्मूलमंसलिलंपूरवत्॥३९॥नविश्वसेदविश्वस्तेविश्वस्तेपिनवि
श्वसेत्॥विश्वासाद्भयमुत्पन्नंमूलादपिनिकृंतति॥४०॥नबध्यंतेऽविश्वस्तादुर्बलाबलवत्तरैः॥
विश्वस्ताश्चसुबध्यंतेबलवंतोपिदुर्बलैः॥४१॥सुकृत्यंविलुगुप्तस्यमित्राग्निर्भार्गवस्यच॥बृहस्प
तेरविश्वासोनीतिसंधोरुधास्मृतः॥४२॥महतापुर्यसंरोधायोविश्वसतिशत्रुषु॥भार्यासुत्ते
विरक्तासुनद्दृतंतस्यजीवितं॥४३॥सतांसप्तपदंमैत्रीमित्याहुर्विदुषोजनाः॥बलाच्चमित्रतांप्रा
प्तोममनत्रमृणुष्वबाकृ॥४४॥भीताभीतःपुराशत्रुमेदमेदविसर्पति॥मूलोन्मूलहलयापश्चा

प्रतंगीतलक्षणं ४७ कार्षांविर्जयेद्घोरोनिद्रालुश्चर्मवैरिकं॥जिह्वालोल्यंचरोगार्तंजीवितंयोत्रयाचते
४७ शरज्योत्स्नाहतंहरतमसांनिधौ धन्यानाजायतेकर्णेगीतंकारयासुधा ४८ स्थानत्रयय
तीनांचषडास्यानिरसानवै वर्णाःषट्त्रिंशतीरुक्तानासाल्कःसप्तषड्गुणाः ४९ पंचाशीत्यधिकंयतज्ञी
तांगानांशतं स्वयंभुवापुराप्रोक्तंब्रह्मणाव्यक्तजन्मना ५० स्फुटवर्णरचनंसिद्धगीतांगैःसकलैःचेत ध
न्यानाजायतेकर्णेविरोषाच्छरदिस्थिते ५१ नान्यद्गीतात्प्रियंलोकेदेवानामपिदृश्यते शुष्कस्त्रायुस्व
राहादस्वक्तस्यक्षेपादारुणः ५२ सारमेयस्यचास्यस्यगर्दभस्यविशेषतः मुहूर्तमपितिष्ठेन्नस्यात्प्रहा
रजनिताव्यथा ५३ साधकमतुलंगीतंनमयाप्रोक्तंपिनाकिनः अपूर्वोयंमणिबंधः साप्रतगीतल
क्षणं ५४ राजान्यायपरोनित्यंमिहकीर्तिमवाप्यच तस्यमावात्पुनःस्वर्गेस्थानंतत्रिदशोसहा ५५
यस्यनास्तिस्वयंप्रज्ञामित्राणांनशृणोतियः सएवनिधनंयातियथाम्थरकौलिकः ५६ भोजनं

व्याप्र

मतं

छादनंदद्यादनुकालविशेषतः भूषणाद्यंचनारीणांनतामिर्मंत्रयेत्सुधीः ५६ यत्रस्त्रीयत्रविक्तवेषा
लायत्रनरासिताः तद्गृहंमूलतोयातिभार्यावाहीदमब्रवीत् ५७ तावत्स्यात्स्त्रसन्मास्यतावद्गुरु
जनेरतः पुरुषायाषितायुधन्यश्रेणानिवचोरहः ५८ एतास्वार्थपरानार्याःकेवलंस्वसुतं रवे
नतासांवल्लभःकोपिस्वसुखंविना ५९ द्वारेणावेदिमिर्विनापितेमल्लिकैरपि नमंत्रंमतिमान्कु
र्यात्साद्धसिद्धमिरेवच ६० यदेवराज्ये ते मित्राषतदेवयातिव्यसनेषुबुद्धिः घटान्नृपाणामि
षेककालेसहोमसूत्राबंदमुद्विरंती ६१ रामंप्रवृत्तंवलेनियन्तनंगाडाःस्तनावः ह नां न छी
निधनंनलस्यनृपतेराज्यात्परिभ्रंशनं सोदासतदवस्थ्यमज्यनवधंसचित्यलकेश्वरंदृष्टराज्य
रुतेविडंबनगतंतस्मान्नतद्वांछते ६२ तदर्थंभ्रातरःपुत्राआपिवांछतियेनिजाः वृधराज्यकृतेराज्ञां
तद्राज्यंदुरतस्यजेत् ६३ अनागतवतंचिंतामसंभाव्याकरोतियः सएवपंडरःशेतेसोमशर्म्मपि श्रीकृछ
३

ति
यल्लभंतेफलंकिल ॥ दरिद्रस्तंत्रैकाकिन्यात्राभ्रुयादिनश्रुतिः ॥ ६५ ॥ दातालघुरपिसेव्योभवतिनलघुपणोम
हानपिसमृद्धाःकूपोंतःस्वादुजलंपोयोलाकस्यनसमुद्रः ॥ ६६ ॥ अलंतत्यागमहिम्नामिथ्याकिंरा
जराजराब्देन ॥ गोप्तारंनविधीनांमहयंतिमहेश्वरंविबुधा ॥ ६७ ॥ सदादानपरिक्षीणंशस्यमेवकरीर
श्वरः॥ अदानपीनगात्रंचनिद्यमेवहिरासभं ॥ ६८ ॥ यछजलमयिजलदोवल्लभतामेतिसकललोकस्य
निस्यंप्रसारितकरोमित्रोपिवीक्षितुंनराक्यः ॥ ६९ ॥ सत्पात्रेमहतीश्रद्धादेशकालेयथोचिते ॥ यद्दीय
तेविवेकज्ञैस्तदनंतायकल्पते ॥ ७० ॥ षट्मासगजेंद्रेणमासमेकंनरेणवा ॥ दिनमेकंभुजंगेनदिनेकं
नाधरक्षणं ॥ ७१ ॥ अतितृष्णानकर्त्तव्यतृष्णानैवपरित्यजेत् ॥ अतितृष्णास्पुंसःस्युश्शूलंवहतिम
स्तके ॥ ७२ ॥ अकृतेप्युद्यमेपुंसामन्यजन्मकृतंफलं ॥ सुभाशुभंप्रभुंप्राप्येतिविधिनासंनियोजितं ॥ ७३ ॥
यस्मिन्देशेचकालेचवयसायादृशेनच ॥ कृतंशुभाशुभंकर्मतत्तथातेनभुज्यते ॥ ७४ ॥ शनैःशनैश्च

भोक्तव्यंस्वयंचित्तमुपार्जितं॥रसायनमिचप्राज्ञोहेलयानकदाचना॥७५॥सकृदद्दृष्टापुरुषंविज्ञाजानं
तिसारतांतस्य॥हस्तंतुलयेवनिपुणापलपरिमाणंविजानंति॥७६॥वांछेत्सुस्वयंतिपूर्वतरंभविष्यंपुंसां
यदन्यतनुजंशुभामार्तिदंवा॥विज्ञायतेशिशुरजातकलापचिन्हःप्रस्कंदेरपसरन्सरभःसलापी॥
७७॥कंत्वापान्नमपास्यकूटरचनांक्रांबलाद्गुरांपर्यस्तांनिशिरात्रिकालपटलेस्यक्त्वाचटूरेवनं॥
व्याधानांशरगोचरादपगतांकांतारतः सन्मृगःकूपांतेपतितुंकरोतिविगुणोकिंवाविधोपौरुषं॥७८॥
यदुत्साहीसवामर्त्यःपराभवतिसज्जनात्॥यदुत्सं देहोक्यंतत्सर्वंविनजंबलं॥७९॥अर्थेनबलवान्सर्वस्तेनयुक्तस्तुपंडितः॥पश्येनंमूखकर्थयेस्वजातिसमतांगतं॥८०॥दष्टाविरहितःसर्पो
मदहीनोयथागजः॥तथाअर्थविहीनोनरपुरुषोनामधारकः॥८१॥अर्थेनतुविहीनस्यपुरुषस्यो
ल्पमेधसः॥उछिद्यंतेक्रियाःसर्वायीष्मेकुसरितोयथा॥८२॥यथाकाकयवाश्चोक्तायथारण्येमृगा

स्तिलाः॥नाममात्रानसिद्धेश्वधनहीनास्तथानराः॥८३॥संतोपिहिनृराजंतेदरिद्रस्येतरेगुणाः॥आ
दित्यइवभूतानांश्रीर्गुणानांप्रकाशिनी॥८४॥नतथाबध्यतेलोकेपक्षैस्तीक्ष्णैर्निर्घृणोजनः॥यथाद्यार्णि
संग्राह्यतैर्विहीनःसुदुःस्थितः॥८५॥सुष्कस्यकीटखातस्यवन्हेर्दग्धस्यसर्वतः॥नरोप्यूखरसस्यस्य
वरंजन्मनरोगिणः॥८६॥शंकनीयाहिसर्वत्रनिःस्वतापदरिद्रता॥उपकर्तुमपिप्राप्तंनिस्नेहमन्यतेर्थि
ने॥८७॥उन्मथ्योन्मथ्यतेवदरिद्राणांमनोरथाः॥पतंतिहृदयेव्यर्थाविभवास्त्रीस्तनाविव॥८८॥
व्यक्तेपिवासरेनित्यंदौर्गस्यतमसावृतः॥अयंतोपिहतोयत्नानकेनापिहदृश्यते॥८९॥यःसकाशांत
लाभःस्याकेवलास्युर्विपत्तयः॥सस्वामीदूरतःस्याज्यविशेषाछ्रुतीविति॥९०॥मृतोदरिद्रपुरुषोमृ
तमैथुनमप्रजं॥मृतमश्रोत्रियंश्राद्धमृतोयज्ञस्तदक्षिणः॥९१॥कथयंतिपरंचेतोमनोरथशतैर्नराः॥ना
नुष्ठानंधनैर्हीनालज्जाविबुधाइव॥९२॥दौर्गत्यंदेहिनांदुःखंअपमानकरंपरं॥येनसेरपिमन्यंतेजीवंतो

विमृताइव॥९३॥दैन्यस्यपात्रतामेतिपरभृत्येपरंपदं॥विपदामाश्रयंशश्वदोगम्यकलुषीकृताः॥९४॥यज्ञं
नेवाधवास्तेनसंबंधंगोपयत्यिह॥मित्राण्यमित्रयंतियस्यनास्तिकपादिका॥९५॥मूर्खलाघवमेवितंतदापा
यादिकंगृहं॥पर्यायोमरणस्यायंनिर्धनत्वंशरीरिणां॥९६॥अजाधूलिरिवभ्रष्टैर्मार्जनीरेणुवज्रितैः॥दीपैपे
दोद्धाज्यतेवत्यज्यतेनिर्धनोजनैः॥९७॥शौचाविशिष्टयोप्यस्तिकिंचित्कार्यंकचिन्नरः॥निर्धनेनजनेनेहन
चकिंचित्स्वजनं॥९८॥अधनोदानुकामोवैसप्राज्ञोधनिनंगृहं॥मन्यतेयाचकोयंहिधिग्दारिद्र्यस्थितं
देहिनां॥९९॥स्वचित्तापहरंदृष्ट्वायःक्षितिंकाहरत्यजेत्॥पितरंपिनगृह्णातितप्तंसलिलंजलिं॥१००॥
गोरर्थेब्राह्मणार्थेचस्त्रीनार्थेस्त्रीकृतेथवा॥प्राणांस्त्यजंतियेवृद्धास्तेषांलोकाःसनातनाः॥१०१॥विद्व
द्भिःसहसंगच्छिद्धरेतैर्नसशंकथः॥परीक्षाकारणंप्रोक्तंहेमोहिरिवपंडितैः॥२॥आपत्कालेचसंप्राप्ते
यन्मित्रंमित्रमेवतत्॥वृद्धिकालेसमुत्पन्नेदुर्जनोपिसुहृद्वेत्॥३॥नमित्रंकस्यचित्कोपिनिजंतंन

चवैरकृत्॥दृश्यतेमित्रविध्वस्ताकार्यद्वैरत्ररक्षिता॥४॥सुसंवितेर्जीविनवत्सुरक्षितैर्निजेपिदेहेनवियो
ज्यतेक्वचित्॥पुंसोयमात्मव्रजतोपिनिष्ठुरैरहैर्धनापंचमदीनदीयते॥५॥यथामिषंजलेमृत्स्यैर्ग्रस्तते
स्वापदैर्भुवि॥आकाशेपक्षिभिश्चैवतथासर्वत्रचिंतनात्॥६॥निर्दोषमपिचिन्नाद्यदोषैर्योजयतेनृपः॥
निर्धनत्रासदोषोपिसर्वत्रनिरुपद्रवः॥७॥अर्थानामार्जनेदुःखंमार्जितानांचरक्षणे॥त्यागेदुःखेव्य
येदुःखंधिगर्थाःकष्टसंचयात्॥८॥अर्थार्थियानिकष्टानिमूढोयंकुरुतेजनः॥सताषेनापिमाभूत्सा
र्थीतानिचेन्मोक्षमाप्नुयात्॥९॥कोवीरस्यमनस्विनःस्वविषयःकोवाविदेशःसतोयदेशंश्रयतेनमेव
कुरुतेबाहुप्रतापार्जितं॥यद्दंष्ट्रानखलांगलग्रहणाःसिंहावनंगाहतेतस्मिन्नेवहतद्विपेंद्रसलिलैस्तृ
ष्णाछिनत्त्यात्मनः॥१०॥कोतिभारःसमर्थानांकिंदूरंव्यवसायिनां॥कोविदेशःसुविद्यानांकःपरःप्रियवा
दिनां॥११॥अर्थस्योपार्जनंकृत्वानिर्वभाग्यंसमश्नुते॥आरण्यंमहदासाद्यमूढःसोमिलको यथा॥१२॥

उत्पतंतिसदाशेनिपतंतिमहीतले॥पक्षिणांतदपक्षाणांनादत्तमुपतिष्ठते॥१४॥नमवैयत्नभार्यमवतिचभा
व्यविनाप्ययत्नेन॥करतलंमपिनश्यतियत्नचमवितव्यतानास्ति॥१५॥यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदति
मातरं॥बहूनामपिमध्यस्थंतद्वत्कर्मपुराकृतं॥१६॥शेतेसहस्रयानेनगछतमनुगछति॥नराणांसेवको
यत्नतद्वत्कर्मसहायवान्॥१७॥यथाछायातपौनित्यंसुसबद्धौपरस्परं॥एवंकर्मचकर्तारंचरिलष्टवितुरत
रं॥१८॥यथैकेननहस्तेनतालिकासंप्रपद्यते॥तथोद्यमःपरिक्रम्यनफलंकर्मणास्मृतं॥१९॥पश्यकर्मवृ
शात्राज्ञंभोज्यकालेचभोजनं॥हस्तोद्यमंविनावक्त्रंविशेल्लकथंवनं॥२०॥उद्योगिनंपुरुषसिंहमुपै
तिलक्ष्मीर्दैवंहिदेवमितिकापुरुषावदंति॥दैवंनिहत्यकुरुपौरुषमात्मशक्त्यायत्नेकृतेयदिनसि
ध्यतिकोत्रदोषः॥२१॥उद्यमेनहिसिध्यंतिकार्याणिनमनोरथैः॥नहिसिंहस्यसुप्तस्यप्रविशंतिमु
खेमृगाः॥२२॥स्वशक्त्याकुर्वतःकर्मनचसिद्धिप्रयछति॥नोपलभ्येपुमोस्तत्रदेवंतत्रपरंपौरुषं॥२३॥

श्रीराम
७

किंतयाक्रियतेलक्ष्म्यावधूरिवकेवला॥यानवेश्येवसामान्यापथिकैरुपभुज्यते॥२४॥कृपणोप्यकुलीनोपि
सदावर्जितसज्जनः॥सेव्यतेत्रज्ञनैर्लोकैःकस्यस्याद्दत्तसंवया॥२५॥शिथिलारब्धसंबद्धारब्धंतिनपतंतिचा
निरीक्षितामयाभद्रेवर्षाणिदशपंचच॥२६॥योध्रुवाणिपरित्यज्यअध्रुवाणिसमीहते॥ध्रुवाणितस्यनश्यंति
ध्रुवंनष्टमवंतत्॥२७॥सुपूरास्यानदीकूपैरपूरोमूषकांजलिः॥सुसंतुष्टःकापुरुषःस्वल्पकेनापितुष्यति॥२८॥
यत्नोत्साहसमारंभोयत्नालस्यविनिग्रहः॥नयविक्रमसंयोगास्तत्रश्रीरधिवासधूवं॥२९॥तद्दैवमितिसंचिंत्य
त्यजेदुद्योगमात्मनः॥उद्योगेनविनातिलंतिलानांनैवजायते॥३०॥यःसंतोषपरामर्थस्तोकेनाप्यनुजायते॥
अधिकोपार्जनेनास्यनददातिविधिर्मतिं॥३१॥ऋतनिश्चयिनोदैन्यात्स्वाभिमानप्रदृश्यते॥चातकःकोवृ
राकोयंयस्येंद्रोवारिदावहकः॥३२॥तावत्स्यात्सर्वरूपेषुपुरुषोत्रस्वयंप्रभुः॥स्त्रीवाक्यांकुशनोन्नुन्नो
पियावन्नोह्यतेबलात्॥३३॥अरूपंमन्यतेरूपंअगम्यंमन्यतेसुभ॥अमर्त्यंमन्यतेमर्त्यस्त्रीवो

क्यपेरितोनरः॥३४॥अग्निहोत्रफलावेदाःशीलवृत्तिफलंकुलं॥रतिपुत्रफलादारादत्तभुक्तफलंधनं॥३५॥
गृहमध्यनिखातेनधनेनधनिनोवयं॥भवामःकिंनुतेनेवधनेनधनिनोवयं॥३६॥उपार्जितानांवित्तानांत्याग
एवहिरक्षणं॥तडागोदरसंस्थानापरिवाहइवांभसां॥३७॥जनाद्दिकेषुविद्यंतेयेनमूर्खासुखाश्रयाः॥ना
संग्रीष्मेणसेवंतेशीतस्यार्थेतुशंतनुं॥३८॥संतोषामृततृप्तानांयत्सुखंशांतचेतसां॥कुतस्तद्धनलुब्धा
नामितश्चेतश्चधावतां॥३९॥पीयूषमिवसंतोषंपिबतांनिवृतिंसुराः॥दुःखनिरंतरंपुंसामसंतोषवतां
पुनः॥४०॥निरोधाद्वेतसोस्त्रीणांनिस्नेहान्यसिलान्यपि॥आच्छादितरवोमेघैराच्छन्नास्युर्भगस्त्रियः॥
४१॥वांछाविच्छेदजंप्राहुःस्वयंस्यशांतमहर्षिणः॥वांछानिवर्त्ततेनार्थैःपिपासेवाम्बुसंचयैः॥४२॥
अनियंत्रितनिंदंतिस्तुवंत्यासक्तसमुद्यकैः॥धनार्थंयत्नकृंतर्त्यःकिंकिंनामनकुर्वते॥४३॥धनंयस्य श्रीराम
चिंतेहातस्यापिनश्यभावहा॥पश्यालंनाद्रियंकस्यदूरादस्यशनैवरं॥४४॥दानेनतुल्यंनिधिरस्तिनान्यः ॥८॥

संतोषतुल्यंसुखमस्तिनात्र॥विषूचिकांशीतसमंकुतोस्तिलाभोस्तिनारोग्यसमंहिवैद्यः॥४५॥सुतामा
सतनराजनूसतनंवियवादिनः॥अधियस्यचपथ्यस्यवक्ताश्रोताचदुर्लभः॥४६॥अपथाण्यपिपथ्यानियेवदंति
नरणामिह॥तएवसुहृदःप्रोक्तायेन्यस्यनामधारकः॥४७॥नूयत्रस्तानरःश्वासंत्रभूतंकरतेमुहुः॥दिशो व
लोकयत्येवनस्वास्थ्यंव्रजतेकचित्॥४८॥द्वावुपायाविवप्रोक्तौविमुक्तोशास्त्रदर्शने॥हस्तीयश्चानलादेकोद्वि
तीयेपादपगजः॥४९॥सुभाषितरसस्वादंजानतोमाचकुचुकाः॥किनापिकामिनीसंगंकेवयंसुखमेधते॥५०
सकृदुक्तंनगृह्णातिस्वयंचनकरोतियः॥यस्यसप्तिकानास्तिसकुतस्तस्यभाषितं॥५१॥स्वगृहेधानमंते
पिस्निग्धपांचविशंकते॥किमुतपरिदृष्टवद्भूपायेपुनर्भयंकातरमध्यस्थं॥५२॥अपिमदंतमापन्नो न
क्षोवापीक्षदर्शनात्॥प्रायेणप्राणिनांभूयादुःखमेकाधिकंभवेत्॥५३॥भोमित्रसंज्ञातोयंनाचन्मस्थः॥इ
योश्वदंपत्योर्ज्ञानजीवितस्यामृतस्यच॥५४॥संपदियस्यनहर्षेविपदिविषादेरणेचधीरस्य॥तंभुवनत्रयति

लकंजनयतिजननीस्तनंविरलं॥५५॥अल्पलाभायविबुधैःकर्तव्यासु दोमला॥नतरस्यापराकश्चिद्दोत्रामित्र हे
विवर्जितः॥५६॥कृतांतपाशवद्दानादेवोपहतचेतसां॥बुद्धयःकुब्जगामिन्योभवंतिमहतामपि॥५७॥विधा
त्रीचितायासौलेलाटेस्फुरमालिका॥नसासमार्जितुंशक्यापंडितैस्त्रिदशैरपि॥५८॥दयितांजनवियोगान्न
विनवियोगाश्चकस्यसह्यास्युः॥तेषांदर्शनतोपिहिदैवैर्मुग्धेणाशःस्यात्॥६०॥एकस्यदुःखयुनयावदं
तंगच्छाम्यहंपारमिवार्णवस्य॥तावद्धितीयंसमुपस्थितंमेच्छिद्रेषुनर्थावहुलीभवंति॥६१॥असंपन्नोपरलो
भोगुरुस्यकथंनतथा॥आपद्विमोक्षणंचैवमित्रतायाःफलत्रयं॥६२॥कालःसन्निहितापायःसंपदस्स्व
भंगुराः॥समागमाःसापगमाःसर्वेषामेवदेहिनां॥६३॥क्षतेप्रहारानिपतंतितीव्राअन्नक्षयेस्याद्बहुजाठ श्रीराम
राग्निः॥विपत्सुवैराणिसमुद्भवंतिछिद्रेषुनर्थाबहुलीभवंति॥६४॥प्राप्तपरिभवत्राणाप्रीतिविश्रमभाज ॥९॥
नं॥केनरत्नमिदंसृष्टंमित्रमित्यक्षरद्वयं॥६५॥व्यसनेप्राप्तयोमोहात्केवलंपरिदेवयेत्॥क्रंदनंवदयस्ये

वतस्यांतेनाधिगछति॥६६॥केवलंव्यसनस्योक्तंबोधनंनचपंडितैः॥तस्योद्धरसमारंभोविषादपरिवर्जनं॥६७॥
नतीतलाभस्यचसूचनार्थमविष्यतस्तस्यचसंगमार्थं॥अपत्सपन्नस्यचमोक्षणार्थंयन्मंत्रयंतेमोःपरमंसमंत्रः॥
६८॥सिद्धिवायदितासिद्धिचिंतोत्साहोनिवेदयेत्॥प्रथमेसर्वज्ञतूनांतद्वाज्ञोल्लंघितेनरः॥६९॥प्रायोबंधन
मेप्ययेरंलुब्धगस्तात्वत्पमेहतःसंप्राप्तःकनकःसचापिनियतंनष्टस्तवादेशतः॥क्रूरस्यामोत्रवनेत्रमा म
मित्रिमुकेस्यक्तःसमुभार्यायाश्चान्यनकृतंकृतातकुरुतेस्तत्रापिसज्जावय॥७०॥योमित्राणिकरोत्यत्र
कोटिल्यंननवर्त्ततेतेःसमंनपरमूनिसंधातिकथंवना॥७१॥ ॥७॥ ॥ ॥समाप्तश्चदमित्रसंप्रा
प्तिनामनेहितीयंतंत्रं॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

~ 109

॥इतिमित्रसंप्राप्तिकंद्वितीयप्रकरणंसमाप्तं॥

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY